

HET KOLFSPEL

Geïllustreerde Handleiding

DOOR A. P. L. SPUYBROEK.

Secretaris van den Nederlandschen Kolfbond.

J. VLIETGER — AMSTERDAM

HET KOLFSPEL

DOOR

A. P. L. SPUYBROEK

Secretaris van den Nederlandschen Kolfbond te Utrecht.

MET 8 AFBEELDINGEN.

BAARN.

J. F. VAN DE VEN.

1909.

INHOUD.

	Blz.
Voorwoord	5
1. Geschiedenis	7
2. Het Kolfspel	16
3. Wat zijn de vereischten van eene goede kolfbaan?	23
4. De regelen:	
<i>a.</i> Reglement van 1799	42
<i>b.</i> " " 1855—1886	51
<i>c.</i> Statuten en huishoudelijk reglement van den Nederlandschen Kolfbond	57
<i>d.</i> Reglementen van den tegenwoordigen tijd . .	66
5. Het tegenwoordige hoofdbestuur van den N. K. B.	70
6. Baanleggers en fabrikanten van kolven en ballen	71

VOORWOORD.

Op verzoek van den uitgever dit boekje schrijvende, heb ik daarbij gebruik gemaakt van vroeger reeds door mij uitgegeven brochures en een rapport over kolfbanen, in 1895 aan het Hoofdbestuur van den Nederlandschen Kolfbond overgelegd en door de Algemeene Vergadering te Koog aan de Zaan goedgekeurd.

Voorts heb ik als bronnen geraadpleegd: Dr. SCHOTEL: „Het Maatschappelijk Leven onzer vaderen in de 17de eeuw“, J. TER GOUW: „De volksvermaken“, de 2de druk der verhandeling over den oorsprong van het kolven, 1792, bij JAN en GERBRAND ROOS te Amsterdam en enkele andere werken.

Ten einde het verschil in de wijze van spelen te doen uitkomen, heb ik overgenomen de reglementen uit drie tijdperken nl.:

- a. van het einde der 18de eeuw;
- b. van het midden der 19de eeuw en
- c. van den tegenwoordigen tijd.

Oorspronkelijk gebonden aan een 32tal bladzijden, heb ik mij in enkele hoofdstukken zeer moeten beperken, maar

om te trachten zoo volledig mogelijk te zijn, heb ik die grens toch moeten overschrijden.

Ten zeerste ben ik er van doordrongen, dat aan het werkje veel ontbreekt; zoodat zij, die mij op gebreken of onjuistheden willen wijzen, mij met hunne opmerkingen zullen verplichten.

Wellicht dat dan een 2de druk meer nog kan beantwoorden aan het door mij voorgestelde doel, het kolfspel meer bekend te doen worden, de belangstelling te doen toenemen en dat echt vaderlandsche spel naast alle geïmporteerde sport te doen stand houden.

A. P. L. S.

UTRECHT, Januari 1909.

I. GESCHIEDENIS.

Onder de echt nationale spelen bekleedt in Nederland, naast het kaatsen en kegelen, het kolven eene eerste plaats. Wat voor den Engelschman het football, het cricket en het croquet zijn, wat het kegelspel is voor den Duitscher en het biljart voor den meer verfijnden Franschman, dat was voor Oud-Holland het edele kolfspel.

Het werd dan ook algemeen beoefend, wat wel bewezen wordt door verschillende uitdrukkingen, aan het spel ontleend:

„Een kolfje naar zijne hand”;

„Zoo glad als een kolfbaan”;

„Hij heeft gelukkig gekolfd”;

„Die altijd oordeelt op de gis,

Hij slaat den bal vaak leelijk mis,” enz.

Het kolven is dus een bij uitstek Hollandsch spel. Wel is waar worden de Spanjaarden er van beticht, dat zij dit spel ook beoefenen, maar vermoedelijk zal dit zien op den 80-jarigen oorlog en zal de overlevering het ons hebben aangebracht, dat zij toen zoo slecht hebben gekolfd.

Ook schijnt in Schotland, volgens sommigen, een dergelijk spel te bestaan, maar de berichten zijn daarover zoo vaag, dat we ook hier weder aan eene legende moeten denken, tenzij het hockey of veldkolven bedoeld wordt. Het „hockey” (veldkolven), „bandy” (ijskolven) en „golf” (terreinkolven)

hebben met het kolven niet veel meer gemeen dan den naam, al zijn zij ook van denzelfden oorsprong.

Het kolven wordt beoefend in Noord-Holland (waar op sommige dorpen tot drie kolfbanen worden gevonden), in Zuid-Holland ¹⁾, in Utrecht ²⁾, in Friesland ³⁾ en in Zeeland ⁴⁾.

In andere provinciën vindt men de kolfbanen niet of sporadisch, b.v. in Waalwijk (N.-Brabant) welke baan daar reeds twee eeuwen oud is en in 1891 is vernieuwd.

Op sommige plaatsen vindt men ook nog zeer oude banen, al is hun oorsprong meestal niet met zekerheid vast te stellen. Zoo wordt reeds in de notulen van de stad Goes van 1595 gewag gemaakt van een kaatsbaan. In 1772 is deze baan als kolfbaan weer hersteld ⁵⁾.

Het kolven heeft namelijk waarschijnlijk in de 17de eeuw het kaatsspel vervangen, maar daarom niet geheel verdrongen. In Friesland wordt het kaatsen nog druk beoefend ⁶⁾ en wordt het nu beschouwd als een specifiek

¹⁾ Delft, Dordrecht, Gouda, Oudewater, Woerden, Schiedam, Overschie, Zevenhuizen, Stompwijk en Wateringen.

²⁾ Utrecht, Abcoude, IJsselstein, Harmelen, Maarssen, Benschop, Montfoort, Lopik, Vinkeveen en Cabouw.

³⁾ Bolsward en Sneek.

⁴⁾ Middelburg en Goes.

⁵⁾ In 1792 waren er kolfbanen:

in Amsterdam	77	in Haarlem	5
buiten "	139	buiten "	7
in Utrecht	10	in Weesp	6
buiten "	11	" Montfoort	5
in Rotterdam	53	" Buiksloot	6
in 's Hage	9	" Nieuwendam	4
buiten "	16	" Schellingwoude	2
in Leiden	30	" de Rijk	1
buiten "	16		

⁶⁾ De Nederlandsche Kaatsbond werd opgericht in 1898.

Friesch spel, dat in den lateren tijd door de Friezen ook elders, b.v. in Utrecht, werd ingevoerd.

Het ligt voor de hand, dat alle balspelen uit het primitieve klootschieten zijn ontstaan, waarbij de bal oorspronkelijk met de hand werd voortbewogen, evenals nu nog het geval is bij het kaatsen.

In een gedeelte van het land ging men stokken gebruiken, zoodat daardoor het kolven is ontstaan, in andere streken hield de oude methode stand, waaruit het kaatsen zijn oorsprong nam.

Het kolven deed men in de middeleeuwen in de kerken en op de kerkhoven. In eene resolutie der stad Utrecht van 10 Febr. 1587 werd verboden: „gedurende de predikatie op de kerkhoven eenig getier te maken met rasen.... met kolven, dobbelen, kaatsen enz.” In Naarden werd het kolven op de kerkhoven bij keur verboden, en nog in het midden der 18^e eeuw moest op sommige plaatsen dit misbruik met kracht worden tegengegaan.

De mooiste kolfbaan vond men 's winters op het ijs, en daar werd het niet verboden, al kreeg er ook eens iemand den bal voor den kop, en al mocht een oude heer er over staan pruttelen:

An men rechterhant daer kreegh een goetmans vrouw
Een kolfbal veor heur hooft....
Had ick maer iens de macht, ick souwt'er wel verbieden.

In het werk van Dr. G. D. J. Schotel, „Het Maatschappelijk Leven onzer Vaders in de 17de eeuw” (Haarlem, A. C. Kruseman, 1869), wordt omtrent het kolven gezegd:

Ofschoon er geen sporen bij onze oude dichters van het kolven voorkomen, zoo blijkt het uit prenten uit de 17de eeuw, dat het kolven en kolven door den ring, toen reeds bekend was. Ook gewaagt Bredero in zijn „Moortje” van de kolf:

„Noch kreeg hij een kolf van Klaasje Buijtener, songder quast en songder schuer”.

Albrecht van Beijeren veroorloofde den Brielenars te „kaetsen ende den bal mitter colven te slaen buten der vesten”

In de Amsterdamsche keuren der 15^e eeuw werd op eene klacht der kloosterlingen het kaatsen, kolven, kooten

FIG. 2. Kolfbaan uit het midden der 18^e eeuw.

enz. in de Nes verboden. Men weet dat die buurt weleer zoo vol kloosters was, dat het volk die „t gebed zonder end” noemde.

Evenzoo werden in 1463 te Leiden die spelen verboden. Dat dit niet veel resultaat had blijkt uit de voortdurende herhalingen.

Zoo werd bij een keur van 1624 te Leiden „het mitter kolven den bal slaan, het mitter hand slinger of andere instrument, stienen of yet quetselix werpen, op kerkhoven, in doelen, in de ramen, aan de wallen”, verboden.

Ook leest men dat de rederijkers, na het eindigen hunner bijeenkomsten, bleven kolven ¹⁾.

De deftige burgers vermaakten zich in de 17^e eeuw in de Maliebaan met allerlei balspelen, anderen in kolf-, kaats- en kegelbanen, 't gemeen in de steden op straten en pleinen.

In den aanvang waren de kolfbanen slechts vierkante of langwerpige afgeschutte perken, waar twee dunne kolfpaaltjes in stonden. (Fig. 2.) De grond was doorgaans slechts met schelpen bestrooid; een vierkante houten klik, aan een stok gevoegd, de kolf, waarmede men een lichten haren bal voortsloeg. Zulks deed men slechts van paal tot paal van een hoop zand, als een tuit gemaakt ²⁾, waarvan het spreekwoord: „het balletje op het tuitje zetten” (een frisschen slag wagen).

Het kolven werd oorspronkelijk alleen door kinderen gespeeld.

In Halma's woordenboek (1708) wordt „crosseur” vertaald door „kolver, een jongen, die met de kolf speelt,” en in Veneroni vindt men: „crosse pour les jeux d'enfands” dat is: „een kolf voor het kinderspel.”

Dat was het primitieve kolven op het ijs of op de markten met houten klikken en ballen. Toen het spel ook door de ouderen werd beoefend, kwamen van zelf de verbeteringen in de kolven en ballen en werden de banen in gebruik genomen.

Dat de kolf in 't begin zeer primitief was, blijkt daaruit

¹⁾ De kamers, vooral ten platten lande, welke zich des Zondags met kolven vermaakten, hadden „een kolvenaar” of „kolfmeester”, wiens werkzaamheden in de reglementen waren omschreven.

²⁾ Bij het Engelsche „Golf”, in den lateren tijd ook naar het vasteland overgebracht, in Nederland, b.v. in Doorn, Roosendaal, Den Haag beoefend, geschiedt dit ook.

dat men in het Latijn slechts één woord vindt voor „kolf” „klik”, „knods” nl.: „clava”.

De naam van kolf heeft zijn oorsprong van een snaphaan, waarvan het onderste gedeelte de kolf genoemd werd, en waaraan de colveniers Doelen (oefenplaats van de handbussen en de roers) zijn naam ontleent.

In Pontanus' Beschrijving van Amsterdam vindt men: „koluvre” zijnde busse of roer.

In het Boek genaamd „Begin en Voortgang der O. Compagnie”, leest men dat de inwoners van Banda (1599) zich oefenden in het kaatsen met ballen van spaansch riet door elkander gevlochten als een Sphaera Mundi.

Later vindt men in Halma's woordenboek (1710): „pennebal” (eteuf) een harde bal, gemaakt van vederen, zeer sterk in elkander gewonden.

Nog later in Richelet's Dictionnaire „bale”, een bal gemaakt van snippers, stof of laken, sterk met garen of dun touw gewonden en met wit laken overtrokken.

Daarna zijn de haren-ballen in gebruik geraakt, totdat in 't einde der 18^e eeuw de sajetten-ballen zijn uitgevonden.

Het kolven, zooals het thans nog wordt gespeeld, op waterpasse, vaste en gladde banen, met zware, vaste, sfeerronde, uit sajiet saamgerolde ballen, koperen klikken aan de kolfstelen, en zware rondgedraaide kolfpalen, dagteekent uit het einde der 18^e eeuw.

De palen hadden toen een middellijn van ± 8 centimeter. In Goes bestaan de palen nog uit dien tijd met het jaartal 1771. Van dien tijd dateeren de overdekte kolfbanen, langwerpige houten loodsen, met pannen gedekt, 80 voet lang en 20 breed.

In de 18^e en in het begin van de 19^e eeuw was het kolven veel meer in zwang dan later. Wie kent niet de flinke teekening van Henry Brown, waarmede hij den

kolver eene plaats verleende in zijne „karakterschetsen, kleederdrachten, houding en voorkomen van verschillende standen”, in zijn werk „De Nederlanden”? De jas uitgetrokken, de hoed op het hoofd, de Goudsche lange pijp over dwars in den mond, is het type van een echten, gezonden en welgedanen kolver voorgesteld, terwijl hij gereed staat zijn bal over de baan voort te bewegen. En wie stemt niet met genoegen in met het bijschrift: „Lustig en vroolijk is het kolfspel”, als men die groote ballen, door eene geoefende hand in beweging gezet, naar de pullen ziet snorren en de spelers die met vluggen tred ziet achterna loopen; als men het hartelijk gelach hoort, waarmede een ongelukkig speler wordt begroet, die het doel heeft gemist, of de bravo's, welke door de zaal galmen bij een mooien slag, dan zal men wel moeten instemmen, dat het kolfspel, waarbij lichaamsvlugheid met kracht en behendigheid en juistheid van oog gepaard moet gaan, wezenlijk allervermakelijkst is.

Het spel geraakte later min of meer in onbruik en in het werk van Brown, ten jare 1841 door de Nederlandsche Maatschappij voor Schoone Kunsten uitgegeven, leest men dan ook de klacht:

„Vele hedendaagsche Nederlanders, en vooral Nederlandsche vrouwen en meisjes, kennen het kolven slechts, en mogelijk niet eens, bij naam, en evenwel strekte het voorheen, nog geen zestig jaren geleden, tot eene geliefkoosde uitspanning, zelfs voor rijken en aanzienlijken.”

In den jongsten tijd heeft men pogingen aangewend, om het kolfspel, dat door het biljart, waartoe minder krachtsinspanning noodig is, dreigt verdrongen te worden, weder in eere te herstellen. De geest van vereeniging en verbroedering is ook in de liefhebbers van het kolfspel vaardig geworden; een bond is opgericht en men behoeft nu niet meer zooals de schrijver van „de Kolver” voor vijftig jaren deed „naar Dordrecht” te rijden, „waar de rijke kooplieden voor-

heen zulke fraaie kolfbanen bouwden, in welke de heerlijke Rijnwijn met ankers werd geschonken en men onder het kolven vierkante stukjes oude Hollandsche kaas met beschuit aanbod", om getuige van het kolfspel te zijn.

De Nederlandsche Kolfbond, opgericht 13 Mei 1885, welke zijn eersten kolfwedstrijd hield in September 1886 te Alkmaar, heeft in verschillende deelen van ons vaderland zijne afdeelingen gevestigd. Behalve dat deze afdeelingen op gezette dagen en uren hare oefeningen houden, wordt er jaarlijks een wedstrijd in eene van die afdeelingen bereid. Dan komen de leden van heinde en verre om zich met elkander te meten in geoefendheid van oog, vastheid van hand en juistheid van maat.

In enkele streken legt men op het ijs weleens een kolfbaan aan, zoo b.v. te Krommenie (fig. 3).

Dit is evenwel geen bandy. Dit laatste is een vrij woest spel op schaatsen en op eene niet afgesloten ijsvlakte.

Het heeft voor het onderhavig doel niet veel nut, te wijzen op de veranderingen, welke in den loop der tijden in de regelen of de manieren van het spel zijn gebracht. Het verschil moet zelfs zoo groot zijn, dat men in de thans gevolgde wijze van spelen het oude spel in 't geheel niet meer zou herkennen. En hoe gemakkelijk men tot een wijziging komt, blijkt wel uit de verandering, zelfs in de laatste jaren nog toegepast.

Hiermede kom ik vanzelf op de bespreking van de twee thans nog gevolgde speelwijzen, nl. het spel om of met streepjes en het puntenspel.

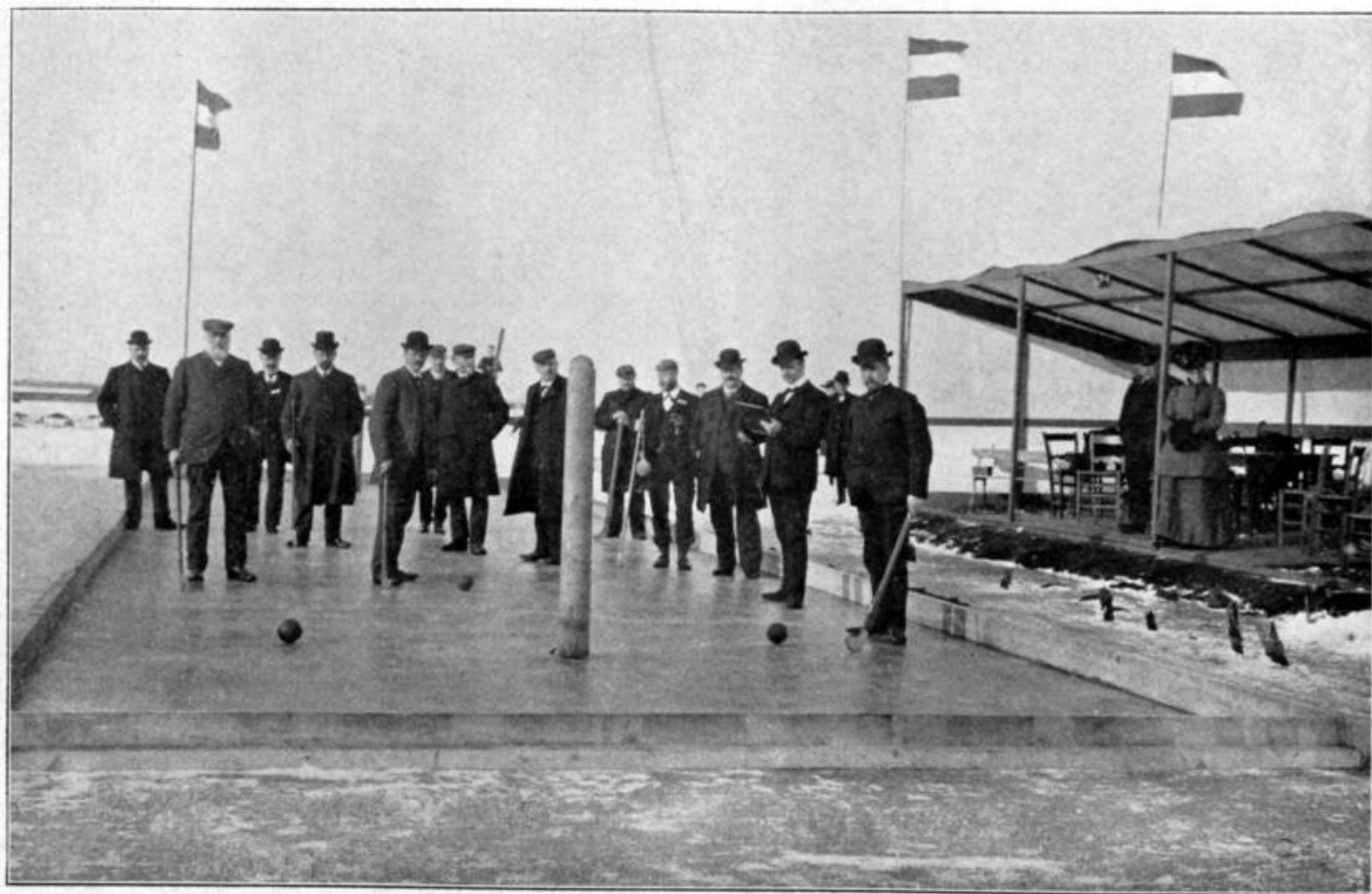

FIG. 3.

II. HET KOLFSPEL.

Om het kolfspel eenigszins te kunnen begrijpen, moeten wij beginnen met eene verklaring van de baan en het gereedschap. Eene kolfbaan bestaat uit eene vlakke van twintig meter lengte en vijf meter breedte, bevloerd met cement, zoo vlak en glad mogelijk. Aan de beide uiteinden der baan staat, op $2\frac{1}{2}$ meter van het eind en in het midden van de breedte, een paal, van onder geheel glad en rond, van boven meer of minder versierd. Die palen noemt men voor- en achterpaal, ter aanwijzing van de plaats, vanwaar uit gespeeld wordt; dit geschiedt altijd vanaf den voorpaal.¹⁾

Men speelt tegenwoordig met twee soorten van ballen, nl. met gomballen en sajettenballen. In Noord-Holland en Friesland ziet men niet anders dan gomballen, maar in Zuid-Holland, Utrecht en Zeeland gebruikt men meestal sajetten. De gomballen of gummi-ballen worden vervaardigd van caoutchouc, met zwavel geprepareerd. Onder de gomballen zijn zoogenaamde hardloopers, die men eigenlijk „langloopers” moest noemen, omdat zij zoo verbazend lang (zéér langzaam) blijven loopen. Velen spelen ook met wat men noemt „soppers”, dat zijn gomballen waar de „fut” uit is, en die dan ook hard moeten geslagen worden. Bij hard- of langlopende gomballen is het

¹⁾ De voorpaal wordt ook wel genoemd „bovenpaal”, de achterpaal „benedenpaal”.

een fijn spel, maar met „soppers” is al het mooi er af. Anders is het met de sajetten ballen. Deze ballen, acht à tien c.M. in doorsnede groot, hebben meestal een kleinen elastieken kern, welke weder met sajete stevig en netjes omwonden is, totdat de bal de verlangde grootte heeft. Daarna worden zij bekleed met een geite- of bokkevelletje, dat er keurig met koperdraad om heen wordt genaaid. Zulk een bal „loopt” goed, vooral als hij eerst eenigen tijd wordt gelegd in een daartoe bestemde „stoof”, met briketten of iets dergelijks verwarmd. Dit is zelfs noodig, omdat de bal dan strak en glad wordt. Het spel met deze ballen is veel mooier en flinker dan met gomballen, omdat de slagen forscher zijn, mannelijker en meer den Batavenzonen waardig. Dit spel is meer „Sport”.

Wat de kolven betreft, waarmee geslagen wordt, deze zijn in hoofdzaak gelijk; aan een stok, lang 130 à 140 c.M., is een meestal geelkoperen kolf of schop bevestigd, waar de bal mee wordt geraakt. Overigens zijn deze kolven wat korter of wat langer, iets zwaarder of iets lichter, naar den zin van den kolver, maar altijd moet hij hebben wat men noemt: „een kolfje naar zijn hand”.

De kolf wordt met eene hand boven aan den steel vastgehouden en met de andere hand (wat lager) wordt met de klik over den vloer van de baan een cirkel beschreven (fig. 1). De richting, welke de bal neemt, is de raaklijn aan dien cirkel.

Bij het kolven heeft men noodig „een vaste hand, een goed oog een juiste maat.”

Elk spel of elke partij bestaat uit vijf slagen, welke weer worden onderverdeeld in drie slagen, nl. de uitslag, opslag en eindslag of trekslag. Bij den uitslag slaat de speler zijn bal naar den achterpaal, doch altijd zoo hard, dat de bal het achtershot raakt — dat is het uiteinde van de baan — en daarna weer terugkomt naar den achterpaal. Het is niet geoorloofd zoo zacht „uit te slaan”,

dat de bal vóór den achterpaal blijft. Wel echter, om in eens bij den uitslag den achterpaal te raken, hetgeen ook gebeuren mag bij het terugkomen van het achterschot. Dat raken van den achterpaal, hetzij in eens of vanaf het achterschot, geeft het belangrijke voordeel, dat men zijn bal voor den opslag mag leggen waar men wil. Men heeft dan een „vrijen bal”.

Op den uitslag volgt nl. de opslag. Deze slag moet geschieden door den bal flink op den achterpaal te slaan, zóó dat hij naar „voren” loopt, het voorschot raakt en vandaar zoo mooi mogelijk bij den voorpaal komt te liggen. Raakt men echter bij den opslag de beide palen, wat meermalen gebeurt, dan heeft men ook hier het groote voordeel van den bal zoo gunstig mogelijk te mogen leggen, en is men er haast zeker van, hem geheel naar achter of „dood thuis” te brengen.

Dit laatste geschiedt door den eindslag. Deze is de meest beslissende. Als de bal is „opgebracht”, dat is naar den voorpaal geslagen, moet de speler hem op den voorpaal slaan en van daar zoo ver mogelijk naar achter zien te brengen, omdat dáár de beslissing valt over het al of niet winnen van den „slag”.

Die beslissing nu bestaat hierin, dat hij, die bij den eindslag het verst van het achterschot afblijft, den slag verliest. Dus degene, die zijn bal het verst naar achter brengt, wint, en hij, die dat van de vijf slagen drie of meermalen doet, wint de partij. Nu kan men een partij met drie, vier of ook wel vijf man spelen, waarvan er echter maar één verliezer is. Zooals gezegd, bestaat elke partij uit vijf slagen, en nu mag hij die een slag gewonnen heeft en dus niet „slaat”, een streepje schrijven, wat meestentijds, zeer typisch, geschiedde met een krijtje op den buitenkant van den kolfstok. Om evenwel een gemakkelijk overzicht te geven van den stand der partij, werd ook veel geschreven op een plank, en ook werd dikwijls

gebruik gemaakt van een rekje met verschillende rijen balletjes, welke verschoven werden, evenals bij het biljartspel.

Deze manier van spelen wordt tegenwoordig weinig meer toegepast; er is eene verandering gekomen, doch deze betreft niet het eigenlijke spel, maar alleen de wijze waarop het winnen of verliezen van de partij wordt bepaald. Dit is nl. het puntenspel. De kolfbaan is verdeeld in twaalf vakken, genummerd van 1 tot 12, waarvan de eerste zes, tusschen de twee palen vallende, even groot en wel $2\frac{1}{2}$ M. zijn, en de andere zes, vanaf den achterpaal tot het achterschot, ook gelijk in grootte zijn, doch veel kleiner ($\frac{5}{12}$ M.). In de notulen van de algemeene vergadering, gehouden te Goes, den 9^{den} September 1889, komt het volgende voor bij de behandeling van punt 4:

„De heer Bertels van Schiedam, lid van het Hoofdbestuur licht zijn voorstel toe. Na eenige opgewekte discussie wordt besloten de wenschelijkheid uit te spreken, dat alle banen van de clubs, leden van den Bond, voortaan zullen worden verdeeld in 6 gelijke deelen tusschen den achterpaal en het achterschot.

„Het Hoofdbestuur zal zorgen, dat voortaan bij elken wedstrijd de baan, waarop gespeeld zal worden, goed in orde en op dusdanige wijze verdeeld is.” De afstand tusschen achterpaal en eindschot was nl. in verschillende banen zéér verschillend verdeeld.

Het vak nu, waarin de bal na den „eindslag” komt te liggen, bepaalt het aantal der behaalde punten; wijl het laatste vak het hoogste getal heeft, blijft het dus zaak, den bal bij den eindslag zoo ver mogelijk naar „achter” te brengen.

Deze wijze van spelen heeft véél voor. Zij is rechtvaardiger en brengt de slagen meer tot hun recht. Hij die nu een mooien slag doet, waardoor zijn bal veel verder naar achter gaat dan vroeger noodig zou zijn om het van

een anderen speler te winnen, krijgt daarvoor nu ook een veel hooger aantal punten, welke trouw genoteerd worden op een plank of bord in de baan. Zoo ook krijgt hij, die een snijbal prachtig raakt en naar achter brengt, en die bij de vroegere speelwijze dikwijls een nutteloos werk deed, als die bal ook slechts een streep achter dien van zijn tegenstander bleef, thans het aantal punten dat hij maakt. Men speelt dus meer zijn eigen spel, waarbij het er om te doen is, het grootste aantal punten te behalen. Dat grootste aantal is 60, en het gebeurt niet zelden, dat meer dan 55 punten worden geslagen. Het record, op een bondswedstrijd geslagen, staat ten name van G. J. Vincent te Schiedam (58).

Men kan eene partij alleen spelen, een zoogenaamde „lopende bal“, of met een maat. Zijn er maar drie of vier spelers, dan speelt men een loopende bal, d. w. z. men slaat zelf al de drie slagen, zoodat men zijn bal moet naloopen. Is het aantal liefhebbers grooter, dan speelt men met een maat, en door het lot wordt bepaald, wie maats zullen zijn. Nummer een speelt met nummer twee en zoo vervolgens. Gewoonlijk speelt men om en om, d. i., elke maat staat beurtelings vóór en achter, en nummer één begint met vóór te staan, evenals nummer drie en vijf enz. Nu doet de voormaat den uitslag, de achtermaat den opslag en de voormaat weer den eindslag, zoodat deze het belangrijkste deel van het spel te vervullen heeft, omdat van den eindslag het succes afhangt. Maar ook de achtermaat heeft verantwoordelijkheid, want het is zijn taak om den bal zoo goed mogelijk op te brengen, d. w. z. zoo mooi mogelijk bij den voorpaal.

Het kolfspel is niet gemakkelijk te leeren en zelfs van den besten speler kan men nooit met zekerheid voorspellen, dat hij een slag goed zal doen. De kleinste afwijking van de goede houding, het meer of minder juist raken van den bal op de goede plaats van den kolfstok, dit alles is

oorzaak van mis- of foutslagen (poedels) welke dit spel doen verliezen. Daarentegen is het een eigenaardig genot een mooien slag voor den paal, of een fijnen snijbal te doen. Zoo'n snijbal, waarbij het er op aankomt den paal, als men er bijna of zelfs geheel achter ligt, zóó fijn te raken, dat de bal toch nog geheel of bijna geheel naar „achter” gaat, is een succes, waar men een avond op teren kan. Zoo ook een zoogenaamde „verre bal”. Het gebeurt dikwijls genoeg dat de „achterkolver” den bal bij zich houdt, doordat hij den paal veel te „dun” of veel te „dik” raakt. In dat geval moet hij zelf den eindslag doen, geheel van af den achterpaal op den voorpaal. En dan ziet men vaak, dat hij dien voorpaal zoo zuiver in het hart raakt, dat de bal midden door de baan terugkomt en elf tot twaalf punten maakt. Zulk een slag lokt dan altijd een luid applaus en geklop met de kolven uit, waaraan „vriend en vijand” gelijkelijk meedoen. Overigens hoort men herhaaldelijk bijvalsbetuigingen of toejuichingen, als er mooie slagen worden gedaan, en het zien van een fijnen, zuiveren snijbal, mooi in de maat tevens, doet het kolvershart wezenlijk goed. Het kolfspel is dan ook een mooi ambitieus spel, doordat er bij elken slag een wedijver is om het steeds goed te doen, zoo mogelijk beter dan een ander. En geen kolver mag ooit vergeten, dat elke slag er één is, die zijn eigen waarde heeft.

Ook vormt dit spel onder de trouwe beoefenaars een gezelligen band, een broederlijken band zelfs, welke zoover gaat dat de winnaars zonder eenigen zweem van naijver, door de overigen worden geluk gewenscht.

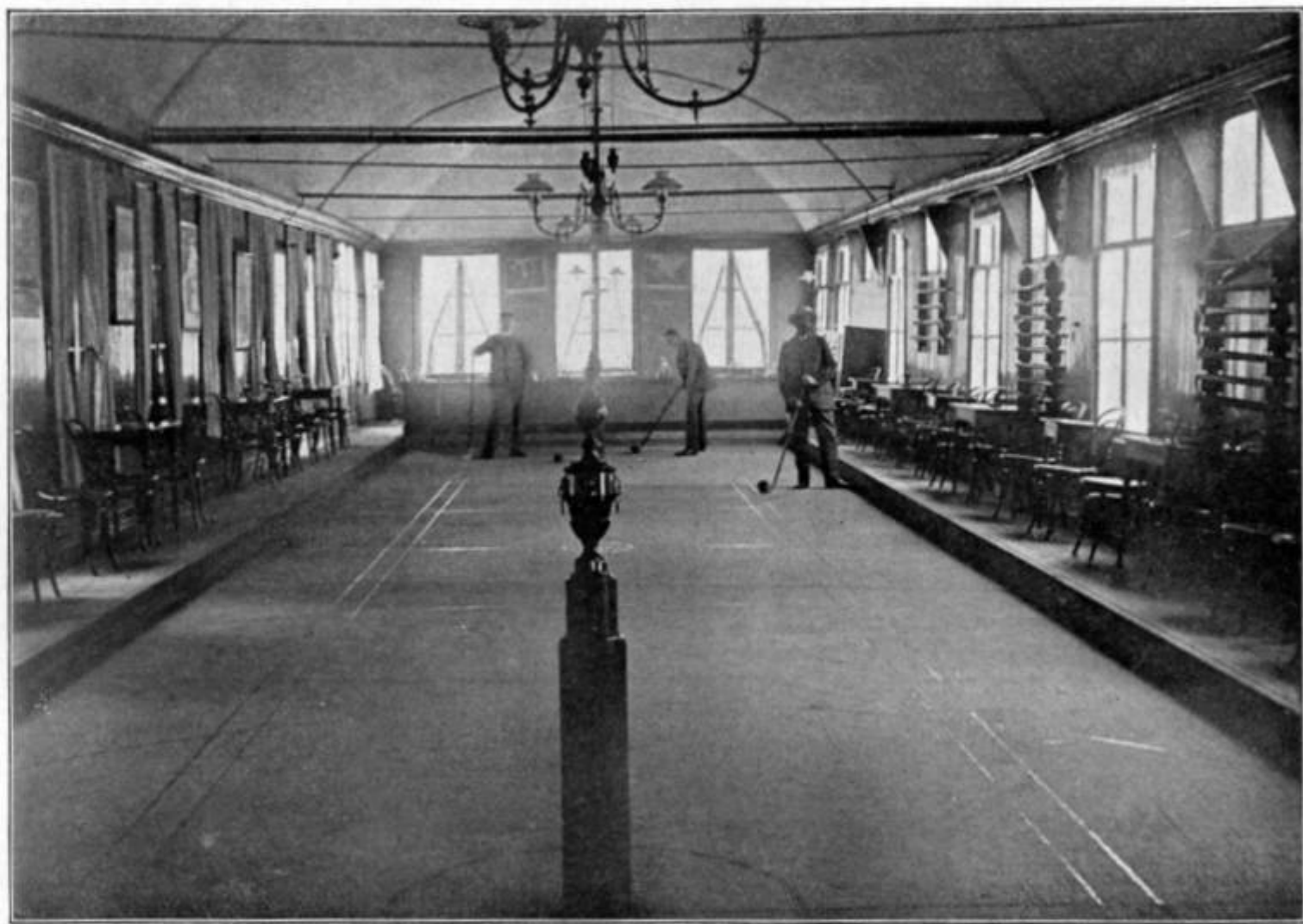

FIG. 4.

III. WAT ZIJN DE VEREISCHTEN VAN EENE GOEDE KOLFBAAN? (Fig. 4.)

Aangezien de Nederlandsche Kolfbond in verschillende oorden van ons land clubs onder zijne leden telt en die clubs bijna allen op verschillende banen spelen, verschillend hetzij in grondslag, lengte, breedte enz., zoo is het van belang, dat zoo mogelijk hierin langzamerhand eenheid kome.

Bij het aanleggen van nieuwe of het veranderen van oude banen, kan dan het door het Hoofdbestuur van den Nederlandschen Kolfbond vastgestelde model tot richtsnoer worden aangenomen.

Uit achterstaande tabel zal kunnen blijken, hoe verschillend die banen wel zijn, terwijl ook de palen zeer onderscheiden zijn in grondstof, dikte en helling.

Laten wij nu achtereenvolgens ons oog vestigen op onderstaande onderdeelen:

- a.* de grondslag van den bodem, waarop de kolfbaan zal moeten verrijzen;
- b.* de grondstof van de baan en de afmetingen;
- c.* het leggen van de baan;
- d.* de grondstof en de helling van de zij- en eindrabatten;
- e.* de stand en de grondstof van de palen;
- f.* het licht in de baan en op de palen;
- g.* nadere bijzonderheden omtrent verschillende kolfbanen.

P L A A T S.	B A A N.			P A L E N.			R A B A T (Eind).		
	Grondstof.	Lengte.	Breedte.	Grondstof.	Dikte.	Helling.	Hoogte.	Helling.	Grondstof.
Alkmaar	asphalt	18.25 M.	4.80	ijzer	0.17 ⁵	0.075	0.10	0.02	hardsteen
Bodegraven	cement	18.58 "	5.46	marmer	0.13	0	—	—	
Delft	cement	22.75 "	6.10	koper	0.16	0.04	0.10	—	hardsteen
Goes	cement	19.50 "	5.—	ijzer	0.12	0.10	0.18	—	hardsteen
Gouda	asphalt	18.80 "	5.60	—	—	—	—	—	hardsteen
Grootebroek	cement	19.10 "	5.30	palis. hout	0.13	0.18	0.20	0	hout
Haarlem „Vereeniging”	cement	20.25 "	5.36	koper	0.15	0.09	0.16 ⁵	—	cement
Id. „De Kroon”	cement	20.40 "	5.10	pokhout	0.15 ⁵	—	—	—	hardsteen
Koog aan de Zaan . .	asphalt	19.80 "	5.—	marmer	0.15	0.174	—	—	hardsteen
Krommenie	cement	18.55 "	5.—	ijzer	0.18	0.085	0.14	0.01	hardsteen
Montfoort	cement	17.— "	5.20	koper	0.10 ⁵	0	0.16	0	
Nieuwe Niedorp . . .	cement	18.20 "	5.04	—	—	—	—	—	
Oudewater	cement	20.— "	6.—	koper	0.12	—	0.26	—	cement
Schiedam	cement	19.40 "	5.60	marmer	0.14 ⁵	—	0.17	—	cement
Spanbroek	cement	21.28 "	5.35	hout	—	—	—	—	cement
Utrecht	cement	15.— "	4.80	marmer	0.15	0.087	0.25	0	hardsteen
Wateringen	cement	18.— "	5.57	palis. hout	0.18	—	0.22	—	hardsteen
Woerden		18.— "	—	—	—	—	—	—	
Zuid Scharwoude . . .	cement	20.40 "	5.18	hard hout	0.14	0.18	0.10	0.02	hardsteen

a. *De grondslag van den bodem, waarop de kolfbaan zal moeten verrijzen.*

In het algemeen moet worden opgemerkt, dat de grond vast moet zijn en niet aan werking onderhevig. Een deskundige, met het leggen van eene baan belast, zal goed doen, den bodem vooraf door boring te onderzoeken.

Wanneer de grond bestaat uit zand of uit eene andere vaste grondstof, zal niet geheid behoeven te worden.

In Zeeland echter en in andere streken, waar de bodem uit alluviale grondsoorten bestaat, zal een goed fundament noodzakelijk zijn. De werking van den bodem toch, velen zullen het weten, is dikwijls verbazend groot. De kolfbaan te Goes is in het midden 3 à 4 cM. hooger geworden ¹⁾. Dat de cementlaag dan scheurt, zal nauwelijks gezegd behoeven te worden.

Een verwulf onder de baan, waarvan de bogen op afstanden van een paar meter liggen, is wel wenschelijk en afdoende.

Aan het onderzoek van den grond kan geene genoegzame zorg worden besteed. Is de grond twijfelachtig, dan laat men een meter uitgraven en aanvullen met rivierzand.

b. *De grondstof van de baan en de afmetingen.*

Vroeger bestonden de kolfbanen uit onvaste bestanddeelen. De grond was meestal met schelpen bestrooid, die later vervangen werden door leem. Deze leem werd dan (meestal eenmaal in de week) gerold met een zwaar rolblok, nadat de grond eerst met fijne schelpen was bestrooid.

Soms werd de vloer ook geteerd en dan met heet zand bestrooid.

Thans bestaan die banen bijna niet meer. In „St. Joris”, de groote societeit te Middelburg, vindt men er nog een, en wel van groote afmetingen.

¹⁾ 1892.

De vloer kan tegenwoordig gemaakt worden van cement of van asphalt.

Het beste is cement.

Asphalt toch, wordt in den zomer soms zacht, zoodat daarin afdrukken van hakken zichtbaar worden. Ook is asphalt zeer stroef, de kolf schuift er niet zoo goed over.

(Een voordeel van asphalt is, dat het niet scheurt en geen reparatie behoeft.)

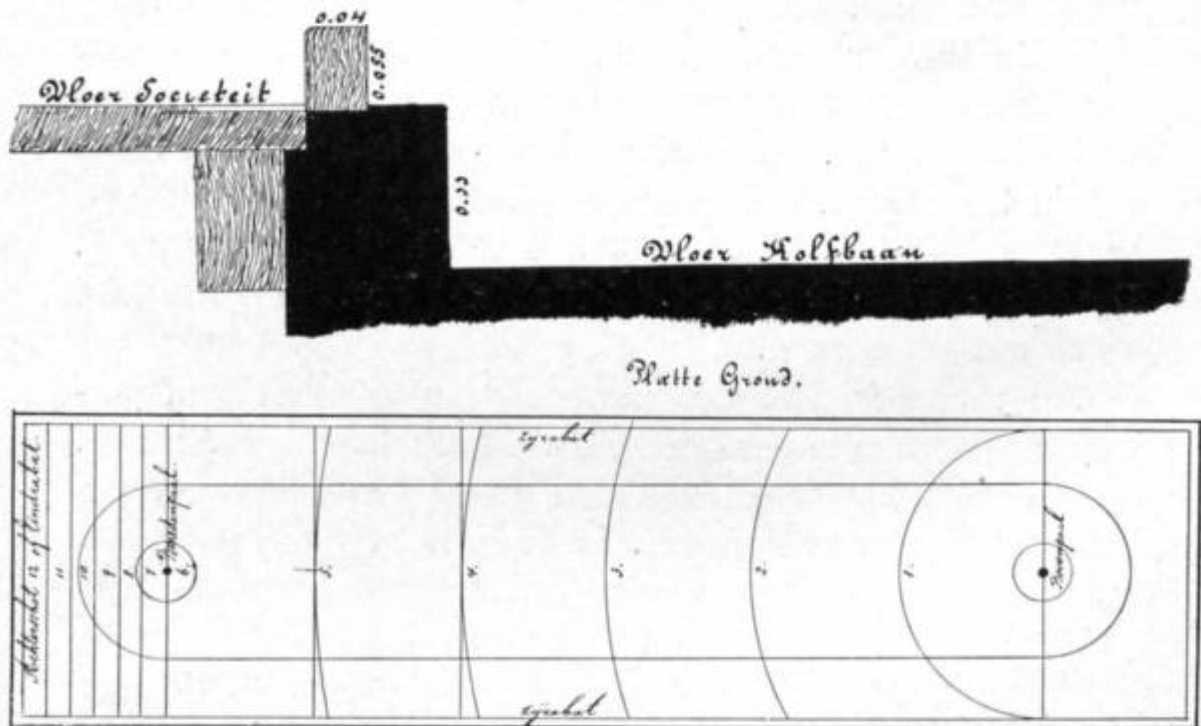

FIG. 5.

Een cementen baan kan daarentegen zeer glad gemaakt worden. Een prachtig voorbeeld daarvan is o. a. de baan in „de Vereeniging” te Haarlem. (Fig. 5.)

De beste afmeting is 5 bij 20 Meter. De verdeeling tusschen de palen in zessen komt dan goed uit.

De halve breedte is dan $2\frac{1}{2}$ M. en de afstand voor en achter de palen even groot (ook $2\frac{1}{2}$ M.). De afstand tusschen de palen is dus $8 - 2 = 6 \times 2\frac{1}{2}$ M.

De lijn, welke het 1^e vak aangeeft, komt dan dus juist

uit in de dwarslijn door den bovenpaal getrokken (evenwijdig aan het eindrabit).

Deze zelfde regelmatigheid zal zich overal voordoen, waar de lengte en breedte zich verhouden als 1 tot 4. Waar nu eene lengte van 20 M. als de beste wordt aangenomen, zoo moet de breedte dus dan 5 M. zijn.

De gemiddelde lengte der kolfbanen is 20 M.

Als regel is aangenomen dat de cirkelbogen, welke uit den paal getrokken worden, de vakken 1 tot 6 tusschen de palen begrenzen.

Zoo zijn dan ook de lijnen tusschen vak 4 en 5 en tusschen vak 5 en 6, cirkelbogen uit den bovenpaal.

Omdat men bij het gewone spel, over de middellijn komende, meet van het achterschot af, zijn die lijnen dikwijls recht getrokken. Wanneer men in de praktijk die cirkelbogen op 10 en $12\frac{1}{2}$ M. afstand uit den bovenpaal moet trekken, valt zulks dikwijls nog lang niet mede. Met eene lange lat met een spijker er in of met een koperdraad, beide door een ring om den paal daaraan bevestigd, gaat het wel. Wil men die cirkelbogen echter met een touw trekken, dan rekt dit onregelmatig en blijft niet geheel strak, zoodat de cirkelbogen onzuiver worden.

In Scheveningen (1892) b.v. waren die cirkelbogen niet uit den paal getrokken en alles behalve zuiver.

Alsdan is eene rechte lijn te verkiezen boven een onjuiste kromme lijn. Men kan dan niet meer van eene cirkelboog spreken.

De streep waarvan gespeeld wordt, moet 1 M. uit de rabatten getrokken worden.

c. *Het leggen van de baan.*

Als de grond goed is, kan de ondergrond van de baan uit 3 lagen steenen bestaan, die ongeveer waterpas gelegd en in cement gemetseld worden.

In Goes is in 1887 voor de eerste maal (nà de kleibaan) een baan gelegd door de heeren Pluister en Kok van Zuid-Scharwoude, practische mannen, die in de baan van die plaats op eene goed geslaagde proeve van hunne kunde kunnen wijzen.

In Goes hebben zij, zij het dan ook buiten hunne schuld, verzuimd op 2 zaken te letten.

In de eerste plaats had daar de grond van latere formatie (opgevoerde grond) moeten verwijderd worden om voor pl. m. 1 M. zand plaats te maken. (Uit de gevoerde correspondentie blijkt, dat de heer Pluister wel naar den ondergrond heeft geïnformeerd).

Ten tweede hebben zij er bij het waterpas leggen niet op gelet, dat door een gat in den bodem, het water aan eene zijde (tooneelzijde) vlugger wegliep dan aan de andere.

Hoe vernuftig ook dit natuurlijk watervlak was bedacht, bovenstaande omstandigheid had aan hunne waakzaamheid o. i. niet mogen ontsnappen.

Zij hebben het waterpas leggen als volgt verricht. De geheele baan werd onder water gezet, b.v. tot 1 à 2 dM. Toen werden in de rabatten, die reeds gereed waren, hier en daar draadnagels geslagen op de plaats waar het water het natuurlijke niveau aangaf.

Met rechte latten (horizontaal gehouden over de draadnagels) werden nu de kleine verschillen in de hoogte van de draadnagels vereffend. Daarna werden de latten vastgemaakt, rond de baan, aan de binnenzijde van de rabatten. Een dikke rechte plank werd nu op haar kant gezet en met kepen aan weerszijden in de latten bevestigd. Door het bewegen van die plank over de geheele baanlengte (de plank was over de breedte gespannen) werd nu een horizontaal vlak beschreven. Het onderste vlak van de plank bevond zich nu op 1 à 3 cM. van den vloer. De cementpap of brei werd nu vóór de plank gereed gemaakt

en door de plank van 't begin tot het einde vlak en dus waterpas gestreken.

Daarna werd de cementvlakte geschuurd en de kleine oneffenheden daardoor weggenomen.

De baan is te Goes voor de tweede maal nl. in 1899 gelegd door de Delftsche Cementfabriek. Deze volgde eene andere methode, nl. het leggen in vakken van pl. m. $2\frac{1}{2}$ meter. Eerst werd een laag steenen in cement vastgelegd, daarop eene laag beton, die waterpas gelegd werd, en daarop de cementlaag.

Die vakken zijn nu in de baan zichtbaar, omdat aan het uitschuren en polijsten te weinig zorg is besteed en omdat het mengsel van cement en zand blijkbaar niet altijd precies gelijk was. De vakken althans zijn zichtbaar door het verschil in kleur. Hoewel die verschillende kleuren (gering natuurlijk) bij het slag nemen min of meer afleiden en dus eenigszins belemmerend werken, is dit echter niet van overwegend belang.

Hinderlijker zijn de ruggen of naden die door het niet met zorg uitschuren aan het einde der vakken zijn blijven bestaan. Daarop dansen de ballen en wijken soms van hunne richting af.

De baan in de Vereeniging te Haarlem is vervaardigd door de heeren Martens en Bruggeman te Haarlem. Zij hebben die baan uitstekend gelegd en in het gebruik blijft deze ook goed voldoen. De afwerking is met zorg geschied: geen spoor van ruggen, naden of scheuren.

Niet zonder invloed zijn daarop vermoedelijk ook de goede zorgen, die het bestuur er aan wijdt om de baan jaarlijks door een bekwaam werkman te laten repareeren. Daardoor blijven die herstellingen meestal tot kleine bepaald; terwijl, indien men te lang wacht met de kleine reparaties, er zich groote gebreken voordoen, die moeilijk meer te herstellen zijn.

Men moet bij het leggen er vooral rekening mede hou-

den, dat de specie krimpt en dus spoedig scheurt. Als de grond goed vast is, onbeweeglijk, zoodat de invloed van de werking van den ondergrond niet te vreezen is, zal de baan wel tal van kleine scheurtjes vertoonen (bij mozaiek te vergelijken), doch geen lange, diepe scheuren, wat het geval zal zijn als de ondergrond niet vast en stevig is.

Een treurig voorbeeld van die scheuren levert de baan te Goes. Was de baan in 1888 goed, zoodat het concours in 1889 daarop kon worden gehouden, bij het besterven van de specie en de werking van den grond kwamen de scheuren. Het duurde dan ook niet lang of de baan moest er geheel uitgehakt worden.

Bij de 2e baan kwamen ook na 1 à 2 jaar de scheuren in menigte opdagen, waaronder wel het hinderlijkste was een diepe scheur over de geheele lengte van de baan in het midden door de palen (de plaats nl. waar de palen in den grond staan) en ook nog enkele diepe scheuren dwars over de baan.

Hoezeer aangenomen was de baan in goeden toestand (met garantie) op te leveren, zullen we ons niet verder verdiepen in de oorzaken en gevolgen van die ware lijdens-geschiedenis, waarvan de kolvers de dupe zijn geworden. In 1908 is de baan te Goes voor de 3^e maal vernieuwd.

Het scheuren wijten enkele deskundigen aan de werking van den bodem, die niet zou ophouden, voordat de grond er tot eene diepte van minstens een meter was uitgehaald en door rivierzand vervangen. Anderen beweren weder dat de specie gekrompen was; weer anderen, dat de verzakking der muren er het hare toe had bijgedragen. Dit laatste evenwel is niet zoo waarschijnlijk. Zou het misschien mogelijk zijn om de baan niet aan de zij- en eind-rabatten vast te maken, waardoor dan de baan als ééne massa kan inkrimpen?

Voor het leggen van eene cementbaan is puike cement

en vooral goed rivierzand, herhaalde malen door zeeften gezuiverd, een bepaald vereischte. „De zuinigheid bedriegt de wijsheid” geldt hier vooral. Dat er flinke, practische werklieden voor noodig zijn, zal ook wel geen nader betoog behoeven, omdat het waterpas maken van zulk eene groote oppervlakte (100 M²) een zeer moeielijk werk is.

Als de baan gereed is, moet die, nog nat zijnde, goed uitgeschuurd en gepolijst worden. Aan dit werk wordt in den regel weinig zorg besteed. Een dun laagje (1 mM.) zuivere cement moet er dan nog over gelegd worden voor het stuiven. Dit maakt de baan ook glad.

d. *De grondstof en de helling van de zij- en eindrabatten.*

De eindrabatten moeten zijn van hardsteen. Zij moeten naar binnen overhellen naar het midden van de baan, Dit heeft ten doel: het opspringen van de ballen te beletten. De helling moet gelijk zijn aan de helling van de palen (85°) en in denzelfden zin.

De zijrabatten kunnen wel gemaakt worden van hard geschaafd hout. Beter is hardsteen, doch dit is niet noodzakelijk. Cement is af te keuren, dit veroorzaakt te veel wrijving.

Deze rabatten moeten wat vliegen, d. w. z. naar buiten overhellen, onder een hoek van 95°.

De rabatten dienen pl. m. 20 cM. boven den cementvloer te liggen, terwijl het overweging verdient om rondom de baan een lat (panlat) te bevestigen, die allerlei vuilnis tegenhoudt en de voeten der omstanders een richting naar boven inplaats van naar beneden in de baan, als van zelf aanwijst. Het keeren van ballen wordt daardoor voor een groot deel weggenomen. In de praktijk is deze maatregel proefhoudend, ja bijna noodzakelijk gebleken.

e. *De stand en de grondstof van de palen.*

De lengte der palen (mèt den knop) zal moeten zijn $1\frac{1}{4}$ à $1\frac{1}{2}$ Meter, de doorsnede 15 cM., de helling naar het midden van de baan 85° . (Fig. 6).

De palen moeten over de geheele lengte (1 M.) even dik zijn. Het onderste gedeelte, dat boven de baan uitsteekt, moet tot op eene hoogte van 3 dM. uit een harde en gladde donkere massa bestaan. Het beste is zwart marmer. Ook gebruikt men daarvoor met goed gevolg donker hard hout (pokhout), doch een hoofdvereischte is, dat de paal massief en niet hol zij, en aanbevelenswaard kan het zijn, dat de paal noch bijzondere versieringen, noch bijzondere kleuren draagt. Bovenop zal een gedraaide houten knop, met een pen of een bakje voor spons en doek, goede diensten kunnen bewijzen.

Het hellen van de palen is, evenals het hellen van de eindrabatten, noodig om het springen van de ballen tegen te gaan. Men zegt wel eens, dat die hellingen gemaakt zijn voor de gummi-ballen, terwijl de sajetten ballen er in geknepen zouden worden.

Indien de helling niet overdreven wordt (80° is wat rijkelijk), dan behoeft voor dit laatste geen vrees te bestaan. (Fig. 7.)

Bij een zuiveren slag zal het niet het geval zijn. Wordt echter de bal geschept, waardoor deze een eind boven den grond tegen den paal komt, dan slaat de bal terug en verliest dus veel van zijnen loop. Dit zal evenwel bij een rechten stand ook het geval zijn.

Eene andere zaak is het echter, dat de caoutchouc ballen minder gevaar loopen om geschept te worden. Maar mag dan de kolver met een sajetten bal de door hem gemaakte fout wijten aan den schuinen stand der palen?

In Scheveningen (1892) waren de palen eerst recht en

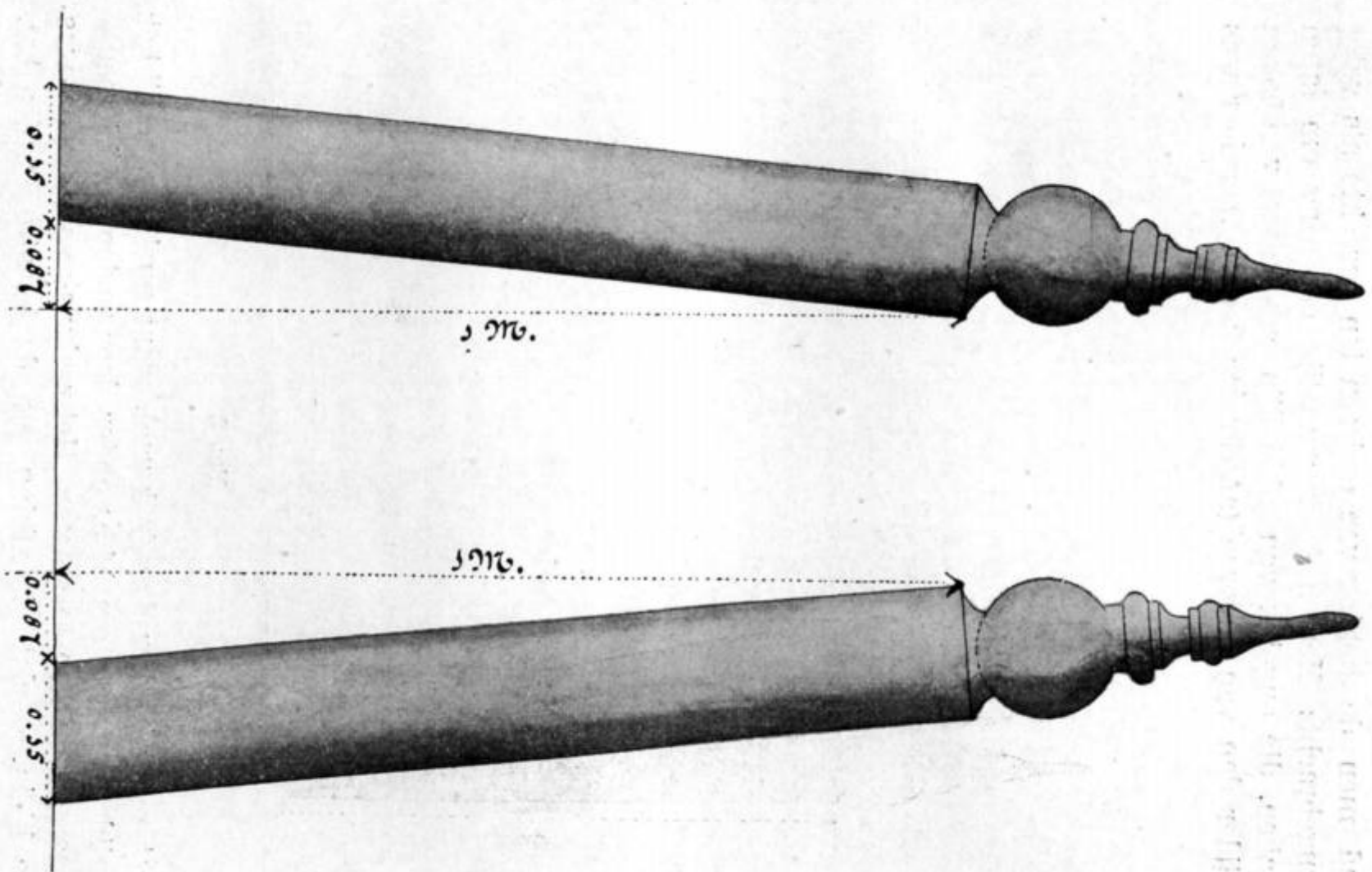

FIG. 6.

had men de helling van onderen ten onrechte als volgt aangebracht: Men had er namelijk een ring om laten maken, die ongelijk van middellijn was en wel van boven wijder dan van onderen (afgeknotte kegel). Daardoor was

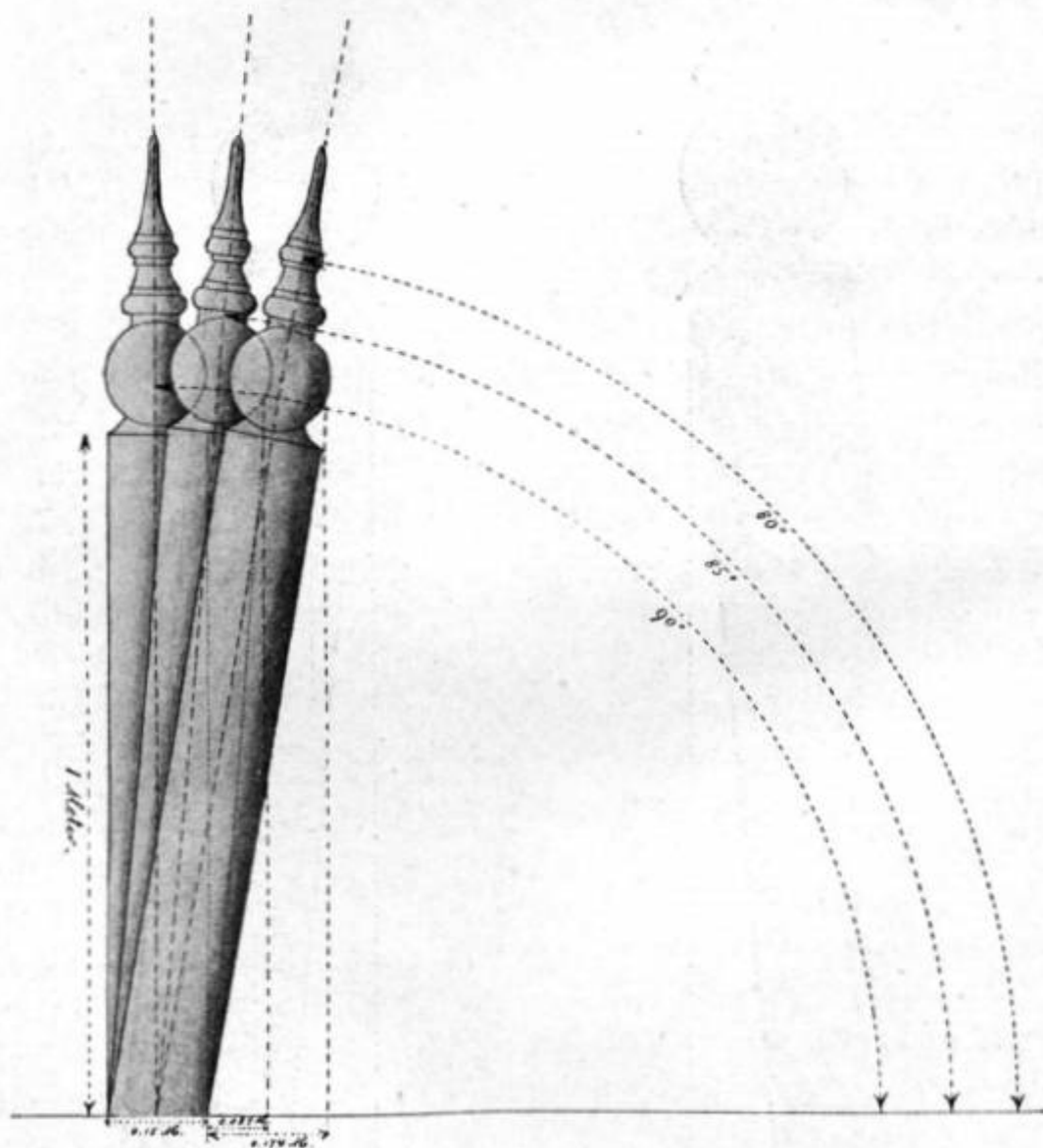

FIG. 7.

het middel erger dan de kwaal, want nu liep men bij het snijden gevaar om òf er onder door te loopen, òf zoogenaamd zijn kop te stooten. Het raakvlak voor den bal was te klein, omdat dit afhing van de hoogte van den bal. (Fig. 8.)

f. *Het licht in de baan op de palen.*

Het beste licht zal van boven aangebracht kunnen worden door ramen van matglas in de zoldering.

Het licht dient regelmatig verdeeld te zijn en gematigd zonder scherp licht of schaduwen. Een voorbeeld van goed licht was o. a. in de baan op de Sporttentoonstelling te Scheveningen (1892). Als de palen van boven verlicht worden, zal men geen last hebben van schaduwen. Niets is hinderlijker voor den speler dan scherpe zon-reflexie of schaduwen, hetzij dan van palen, hetzij van omstanders.

En al moge dit betoog al zeer eenvoudig lijken, de praktijk leert dat er weinig banen zijn, waar het licht aldus is aangebracht. Des avonds vooral heeft de speler behoefte aan goed licht. Waar het licht al op de meeste plaatsen juist boven de palen (of iets er voor) is aangebracht, niet overal is de geheele zaal goed verlicht. En dit verdient daarom

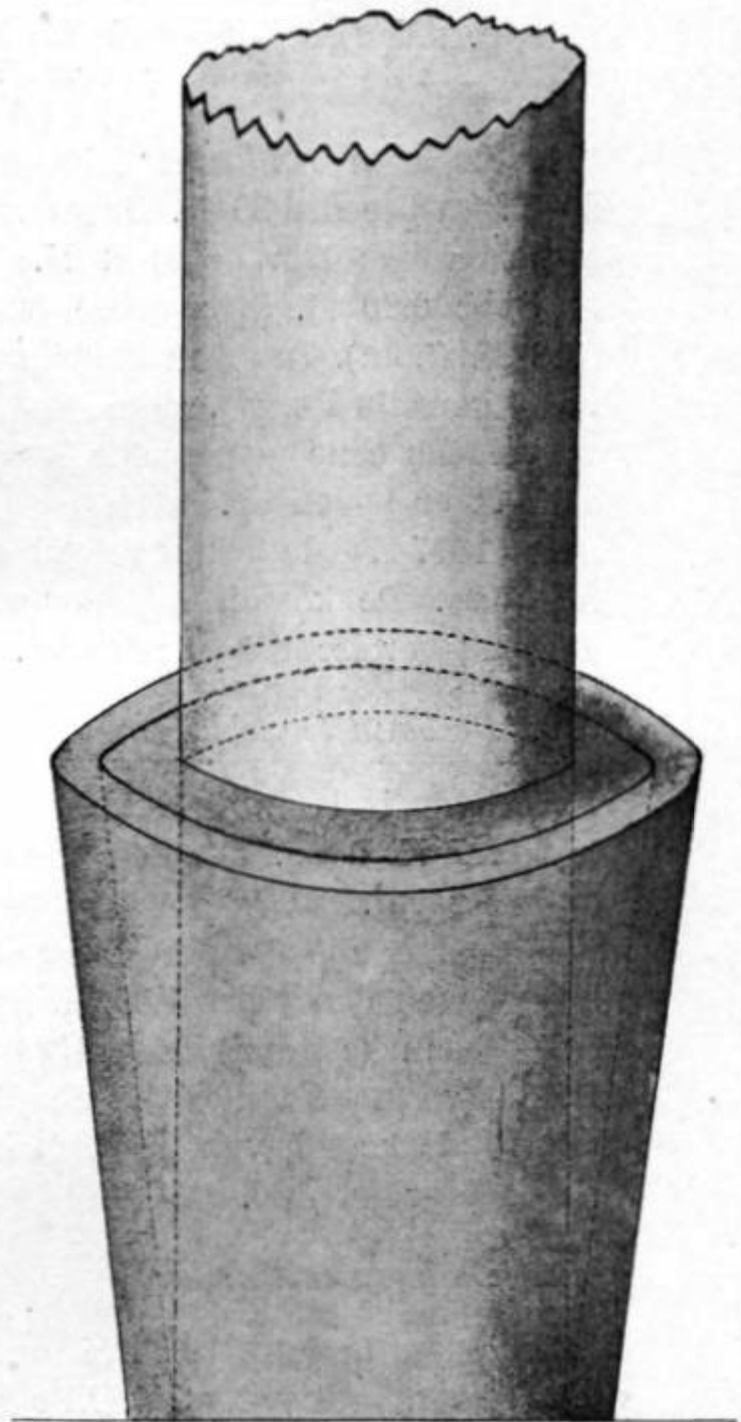

FIG. 8.

te meer aanbeveling, omdat men anders alleen rondom de palen een cirkel licht krijgt en het overige van de baan in duisternis (zij het al geen Egyptische) is gehuld.

g. *Nadere bijzonderheden omtrent verschillende kolfbanen.*

1. *De baan te Alkmaar* (eigenaar de heer Harp) ¹⁾ is lang 20 M. en breed 4.80 M. De rabatten of zijkanten voor de toeschouwers zijn breed 2 M. Het voor- en achterschot is hoog 0.20 M. (hardsteen) en de zijschotten zijn hoog 0.18 M. (hout). De baan is gelegd van asphalt en wel eerst goed gewaterd zand, dan een losse vlaklaag van steen, vervolgens eene gemetselde laag van steen en eindelijk de asphalt er boven op.

In 1877 is de baan gelegd door den heer Bakker te Alkmaar. De kosten hebben bedragen f 4.50 per M². Onderhoud vereischt de baan niet.

2. *De baan te Schiedam.*

De baan is lang 19.40 M. en breed 5.60 M. De rabatten zijn 0.17 M. hoog. Rondom de baan is een flinke gording op het rabat.

De palen zijn van zwart marmer, stevig ingemetseld, hoog boven den vloer 1.50 M. en 14½ cM. in diameter.

De baan (cement) is gelegd door den heer Lindo te Delft (vermoedelijk dus de Delftsche Cementfabriek), terwijl de kosten van de baan hebben bedragen f 250 en de ondergrond f 80.

3. *De baan te Gouda.*

De baan is lang 18.80 M. en breed 5.60 M. De hoogte van het rabat is 0.16 M. Alle rabatten, zoowel voor- en

¹⁾ Thans de heer H. van der Sleesen.

achtershot als de zijschotten, zijn belegd met hardsteen. De ondergrond was drassig en daarom is geheid met een verwulfd metselwerk en geankerd.

De baan is vervaardigd van asphalt en behoeft geen reparatie.

Het adres is: de Asphalt-Compagnie, Damrak, Amsterdam.

4. *De baan te Wateringen.*

De kolfbaan, welke algemeen geroemd wordt, heeft eene lengte van 18 M. bij een breedte van 5.57 M. De rabatten zijn van hardsteen, hoog 0.22 M. en staan eenigszins schuin.

De palen zijn van palissanderhout, dik 0.18 M. in diameter, hoog 1.40 M.

De vloer, welke bijzonder goed voldoet en waaraan nog niets mankeert, ligt sedert 1867. Deze is gelegd als volgt: eerst een laag steenen, daarop een laag cement met fijne grint vermengd en daarop eene laag zuivere cement. Een en ander heeft gekost f 320. Toen alles goed hard was, is de vloer glad geschuurd. Bij het leggen der laatste laag cement moet vooral in acht genomen worden, dat daaraan dag en nacht worde doorgewerkt, omdat die cement zoo spoedig opdroogt.

5. *De baan te Nieuwe Niedorp.*

Het gebouw is breed pl. m. 8 M. met ijzeren trekstangen tot verbinding der muren, zonder stijlen. De zaal is prachtig met een flink tooneel en een mooi scherm er achter. Muren en gewelf zijn helder wit gestukadoord.

De baan zelf is lang 19 M. en breed 5 M., zoodat ter weerszijden een trottoir overblijft van $1\frac{1}{2}$ M.

Aan iedere zijde der baan zijn 4 paar deuren, sluitende met zoogenaamde spanjoletten, van boven tot beneden geheel beglaasd.

De palen staan dus $2\frac{1}{2}$ M. uit de zijrabatten en ook

uit het eindrabat. Het eindrabat is blauw hardsteen, de zijrabatten zijn van glad geschaafd hout vervaardigd en geverfd.

De palen hellen onder een hoek van 82° naar het midden, evenzoo de eindrabatten. De zijrabatten vliegen onder een hoek van 82° naar buiten. De dikte der palen is van onderen tot eene hoogte van 25 cM. boven den vloer 18 cM. in doorsnede. Dit gedeelte is van pokhout vervaardigd. Daarop volgt gedraaid iepenhout, lang 0.80 M. en dik 0.14 M. en daarop een wit geverfde kop.

De streep ligt 0.88 M. uit de zij- en eindrabatten.

De substantie van de baan is: eerst betonstorting, daarop 2 gemetselde lagen steen en daarop de cementbaan, bestaande uit rivierzand en cement (Josson-cement).

6. *De baan te Oudewater.*

De afmetingen zijn lang 20 M., breed 6 M. De baan is nu gelegd van cement. Voor ruim 26 jaar was de baan van schulpkalk. Deze werd door een zwaren rolsteen tot pap gemalen en toen hij wat verhard was, met een truffel gelijk gestreken. Daar dit telken jare moest geschieden, werd voor 26 jaar (geschreven in 1887) besloten over te gaan tot het maken van eene cementbaan.

De vervaardiger was de heer Meerdink te Abcoude (thans overleden).

Deze begon de baan, die toen nog van schulpkalk was, om te laten hakken, doch hij behield nog zooveel mogelijk een flinken bodem van schulpkalk. Toen deze gelijk gemaakt was, werd een steen op zijn plat in het zand daarop gelegd. Daarop weer een laag zeer harde kromme steen in het zand op zijn kant gemetseld. Vervolgens werden emmers met zand en cement er over geworpen en met een bezem er in gewasschen, zoodat alle openingen goed vol waren. Nu ging men spoedig aan het afwerken, het zand voor de cement ging wel driemaal door eene zeef en nu

werd de baan met eene flinke dikke laag cement en zand netjes afgewerkt.

In al die 26 jaar is er nog voor geen f 3 reparatie aan geweest. De kosten van den vloer bedroegen f 400.

De rabatten zijn hoog 26 cM. en de zijrabatten 1 cM. vliegend.

De rabatten zijn van steen gemetseld en met cement glad afgewerkt. De palen zijn hoog 1.25 M. met eene vaas er op, hoog 0.35 M.

De doorsnede van den paal is van onderen 0.12 M. De palen hellen 5 cM. naar binnen en zijn gemaakt van zeer hard pokhout en met een koperen rand afgewerkt.

De baan ligt tusschen de palen 1 cM. hol en achter de palen waterpas.

7. *De baan te Haarlem in „de Vereeniging”.*

Voor zooverre in het rapport niet reeds eenige bijzonderheden zijn opgenomen, diene daaromtrent nog het volgende:

De palen zijn van koper en de vloer van Portlandcement. De gedraaide kop op den paal is van hout en is met een pen daarop bevestigd.

De hoogte van het lokaal is pl. m. 9 M., de baan is lang 20.25 M. en breed 5.36 M.

8. *De baan te Haarlem in „de Kroon”.*

De baan is lang 20.40 M. en breed 5.10 M. De zijkanten zijn van hout, de eindrabatten van hardsteen, de palen van hard hout, 49 cM. in omtrek. De palen staan 2.46 M. van het rabat, ze staan recht, de helling is 22 cM.

9. *De baan te Koog aan de Zaan.*

(Kolfclub „Zaanstreek”, opgericht 1893).

De kolfbaan is lang 19.80 M. en breed 5 M. De vloer

is van asphalt gemaakt. De palen staan $2\frac{1}{2}$ M. van de rabatten en hellen onder een hoek van ruim 80° naar het midden.

De zijrabatten zijn van hout en de eindrabatten van hardsteen.

In de breedte van de kolfbaan is aan eene zijde het tooneel en aan de andere zijde de biljartkamer.

Aan eene zijde is in de lengte nog een bijzaal.

10. *De baan te Spanbroek*, (eig. de heer P. Ruiter).

De baan is lang 21.28 M. en breed 5.35 M. vervaardigd van Portland-cement met dito rabatten.

De palen zijn van hout en staan eenigszins schuin. Wanneer de baan is gelegd, is niet met zekerheid te bepalen.

In 1890 is de baan geheel vernieuwd bij het vooruitzicht van den Nationalen Kolfwedstrijd.

Eenigen tijd nadat de baan was vernieuwd, ontstond er een geweldig hinderende barst, die omstreeks het midden begon en eindigde op het hart van den voorpaal.

Bij dien barst was de cement geheel opgeheven, zoodat er een rug ontstond en het daardoor tot de zeldzaamheden behoorde, als iemand zonder schot te raken twee palen sloeg en het tevens zeer moeilijk was om van de rechterzijde af, een bal in het hart van den paal te raken. Ook ontstond al spoedig een dwars scheur, zoodat er nu een vak gevormd werd, genaamd „Igesz' hokkie”.

Daarna zijn alle scheuren uitgehakt en weder dichtgemaakt, zoodat er nu geen spoor meer van over is.

De baan is goed, behoudens eenige kleinigheden. Zoo loopt zij bij de 12 wat op, waardoor het soms voorkomt, dat een hardlooper, zonder het eindschot te raken, van 12 weer op 10 terugloopt.

De kolfbaan van Piet Ruiter behoort thans aan den heer Schuitemaker, die haar geheel heeft laten vernieuwen.

Om te berekenen hoeveel het boveneind van den paal (op 1 M. van den grond) uit het lood moet hangen, gaat men als volgt te werk.

Men zoekt in de logarithmentafel op log cos van den hoek, waaronder de paal moet hellen en daarna zoekt men de cosinus op.

log cos	90°	0
"	"	85° 8.940296
		80° 9.239670

dus cos	90°	0
"	85°	0.087 M.
"	80°	0.174 " (tot in Millimeters nauwkeurig);

dus bij een hoek van 90° hangt natuurlijk de paal in het geheel niet over (staat recht);

bij een hoek van 85° (de voorgestelde eisch) hangt het boveneind van den paal 87 millimeters uit het lood;

bij een hoek van 80° is die waarde dus 174 millimeter (dat is te veel).

CONCLUSIE.

<i>Baan:</i>	cement, lengte 20 M., breedte 5 M.
<i>Eindrabatten:</i>	hardsteen, helling 85°.
<i>Zijrabatten:</i>	geschaafd en geveerd hout, vliegend 95°.
<i>Palen:</i>	lang 1 M. behalve den knop; diameter 0.15 M. over de geheele lengte, helling: 85°, marmer tot 0.25 M. boven den grond.
<i>Streep:</i>	1 M. uit de rabatten.

IV. DE REGELEN.

a. REGLEMENT OP HET KOLVEN,
in het Collegie, onder de spreuk: „Eendracht maakt Macht”
te Amsterdam, 13 Juli 1799.

WET, wegens het Kolven.

Art. 1. Bij het maaken van partij om te Kolven, zal men dezelve bij vriendelijke schikking mogen verdeelen; indien de trekking, door een van de partij maakende personen gevorderd word, dan zal zulks, in de Baan, en door elkander geschieden.

Een zelfde partij des morgens gekolfd hebbende, zal des middags wel bij vriendelijke schikking maaters kunnen blijven, doch moet trekken, zo dra zulk gevorderd word.

Een zelfde partij des middags en des avonds doorspeelende, zal niet op nieuw behoeven te trekken; doch indien dezelve, door het uitscheiden der halve partij, gebrooken word, dan zal de trekking of verdeeling niet meer gerekend worden: in dit geval zal men, om te Kolven, op nieuw partij moeten maaken. Geintroduceerde personen zullen niet mede trekken, maar speelen met hun, welke dezelve geintroduceert zullen hebben, des Zondags en des Saturdays uitgezonderd, volgens Art. 24 der generaale Wetten.

Art. 2. Bij de Somer, te weeten, zo dra de opene Baanen bekolfd kunnen worden, zal men 2 partijen trachten te maaken; ten dien einde niet meer als 10 personen in een Baan behoeven toetelaaten.

En in gevalle 'er bij de trekking reeds meerder tegenwoordig zijn, als dan zal men van swakke en sterkere Kolvers, ieder één afzonderlijke ploeg formeeren; doch indien het getal der aanwezige Leden, des avonds ten 7 uure, voor één tweede ploeg nog niet toereikende is, dan zal men met een of twee verliezers afspeelen.

Zodra 'er in de overdekte en in de grootste opene Baanen, ieder, een ploeg van 10 personen is, dan zullen de laater komende leden, maats-gewijze over beide ploegen worden verdeeld.

Niemand zal in dit geval in de agterste opene Baan behoeven te speelen, als met eigen goedvinden.

In gevalle de Leden van het Bestuur, door het houden hunner Vergadering, des Saturdays 's middags verhinderd worden, om bij de trekking tegenwoordig te zijn, dan zullen dezelve altoos naar goedvinden, in de een of andere ploeg worden toegelaaten, zonder dat Art. 2, 3 en 6, ten hunnen prejudice zullen kunnen werken.

Art. 3. Hij die weigerd om mede te trekken, zal nog alleen, nog met iemand die laater komt mogen mede Kolven, als met toestemming van hun, die in de Baan zijn. Indien 'er bij het trekken van maaters een persoon ontbreekt, dan zal hij, die geen maat trekt, alleen voor enkeld gelagh speelen, tot zo lange, dat 'er nog iemand komt om te Kolven, welke met de alleen loopende als maat zal moeten speelen.

Ook zullen de daar na, of na het trekken nog inkomende personen, te zamen maters moeten zijn, zo dat één inkomende, indien hij Kolven wil, zulks aan één wagtende niet zal mogen weigeren.

Doch zo een enkeld persoon, na het trekken, voor de eerste of tweede verliezer in de Baan wil komen, dan zal de zodanige of voor dubbeld gelagh speelen, of zo lange wagten, tot dat hij iemand tot maat zal kunnen bekomen.

Art. 4. Men zal nimmer voor de Baan mogen opstuiten, maar wel voor een eerste, en ook voor een tweede verliezer, of desnoods in een tweede ploeg kunnen mede Kolven: behoudens de bepaaing bij Art. 2 opzigtelyk den Somer.

In gevalle de opene Baanen door regen onbruikbaar worden, en in geen halv uur droog te maaken zijn, dan zal men in de overdekte Baan, voor een tweede ploeg kunnen mede Kolven: ieder ploeg zal als dan om dubbeld gelagh speelen, en het reeds te vooren gemaakte zal worden gecombineerd.

In dit geval zal ieder ploeg twee partijen speelen, en dan weder rusten.

Art. 5. Wanneer bij de Somer twee ploegen in een zelvde Baan willen speelen, dan zal zulks of bij vriendelijke schikking, of door 't Lot worden beslist.

Zij die het eerst in een Baan zijn, zullen niet preferent weezen, ten zij dezelve des morgens 8 stuv. aan gelagh hebben gemaakt, of om Wijn Kolven; en des middags moet 'er een fles Wijn gemaakt weezen, om de Baan te kunnen houden.

Art. 6. Hij die na het trekken in de Baan komt, zal in het gelagh kunnen deelen, indien 'er geen $\frac{1}{4}$ fles Wijn voor ieder persoon te goed is, doch dit of meerder reeds gemaakt en nog te goed zijnde, zal men, indien men hier van wil profiteeren, verplicht zijn, om ook in evenredigheid op de Ley aan te nemen, het zij $\frac{1}{4}$, of $\frac{1}{3}$, of $\frac{1}{2}$ fles voor zijne reëkening.

Art. 7. Iemand met Kolven $1\frac{1}{2}$ fles Wijn verlooren hebbende, zal mogen uitscheiden, en tevens gebruik kunnen maaken van het gelagh.

Art. 8. Hij die mede getrokken heeft, en dan niet wil mede Kolven, als mede die geene, welke de partij breekt, alvorens $1\frac{1}{2}$ fles verlooren te hebben, zal ten behoeve der Cassa verbeuren *f* 2.

Iemand in dit geval zijn maat verliezende, zal met de alleenlopende, of met de eerstkomende, maaters zijn, of zo lange voor enkeld gelagh Kolven.

Een Introduceerer zal in deezen voor zijn vriend, welke met hem speelt, aanspraakbaar zijn voor de boete. Hij, die bij het maaken der partij, het uur van zijn vertrek kan bepalen, zich vooraf declareert, van niet tot den einde te kunnen blijven, en daar aan voldoet: gelijk mede hij, die zich vooraf verklaard, wel bij den dag, maar niet bij de lampen te willen Kolven, of die geene, welke andere voldoende reedenen geeft, zal vrij zijn van de boete.

Indien door deeze bepaling een persoon alleen loopt, dan kolfd dezelve voor enkeld gelagh, tot hij een ander maat bekommt; doch twee personen alleen loopende, dan zullen dezelve maaters moeten zijn, of mogen uitscheiden.

Art. 9. De waarde, om welke men verplicht zal zijn te speelen, is in de overdekte en in de grootste opene Kolfbaanen, als volgt:

des morgens, ieder partij,
 door 2 of 3 personen om 2 stuivers,
 door 4 personen om 3 stuivers,
 door 5 personen om 4 stuivers,
 en met een of twee verliezers mede om 4 stuivers,
 des middags en des avonds, ieder partij,
 door 2 of 3 personen, om $\frac{1}{4}$ fles Wijn,
 door 4 personen, om $\frac{1}{3}$ fles Wijn,
 door 5 personen, om $\frac{1}{2}$ fles Wijn,
 en met 1 of 2 verliezers, mede om een halve fles Wijn.

Maaters spelende, zal het gelagh dubbel worden gerekend, zo dat ieder het bovengemelde enkele zal moeten

betalen. In de kleinste of agterste opene Kolfbaan, zal men aan deeze bepaling niet gehouden zijn, maar de partijmakende personen zullen het recht hebben, zodanige bepaling te maaken, als dezelve zullen goed vinden, mits niet hooger als bij Art. 10 is bepaald.

Art. 10. Ten einde alle aanleiding tot dobbelspel te vermijden, zal 'er nimmer hooger mogen worden gespeeld als om een fles Wijn, of de waarde van dien: en bij overkolven niet meer als om $1\frac{1}{2}$ fles, in een partij.

De overtreeders van dit Artikel zullen vervallen zijn in eene boete van *f* 3.— ten voordeele der Cassa.

Art. 11. Indien 6, 8 of 10 personen bij de Somer, des nademiddags, in een ploeg speelen, dan zullen dezelve vrijheid hebben, om, niet bij de partij, maar bij het streepje, te mogen Kolven.

Elke verliezer van ieder streepje, zal 2 stuiv. worden aangeschreeven, en hier van zal het gezamenlijk gelagh worden betaald; het te kort komende zal door bijlaag worden gevonden; terwijl het overschietende onderling verdeeld, of in de Bos gedaan zal worden. Aldus bij het streepje spelende, zal men alle raakballen doorkolven; en hij die een bal helpt, of houd, of nakolfd, een streepje op de Ley aangeschreeven worden.

Art. 12. Niemand zal om het morgengelagh Kolven of overkolven, langer als tot drie uren na den middag, op de boete van *f* 1.— Als dan zal de Knecht gelegenheid moeten hebben, om de Baanen te veegen en in order te brengen.

Daarna zal men om de Thee mogen Kolven, doch zo dra iemand volgens Art. 1, een 9 of 11 partij wil maaken, zal men daarmede uitscheiden, en de Baan ten gebruike der partijmaakers overlaaten.

Art. 13. Des avonds zullen de Lampen voor minder dan 4 personen niet worden opgestookt, ten zij 'er door ieder ten minsten een fles Wijn zal worden geconsumeerd.

In de overdekte Baan zal men zich, zo veel mogelijk van dopjes op de pijpen voorzien.

Art. 14. Geene ongeregeldheden, hoe genaamd, zullen de vriendschappelijke verkeerung in de Baan mogen stooren: zij, die evenwel zich, door hun gedrag, haatlijk maken bij andere Leden, zullen als overtreeders der Wet worden gehandeld.

Alle Boetens, bij deeze Wet bepaald, zullen schriftelijk, door twee Leden en een Commissaris, of door drie Leden, welke de bekeuring gedaan hebben, geteekend, aan Penningmeesteren ter incasseering worden opgegeven.

Voorts zal men, in gevalle deeze Wet word ingeroepen, zich aan dezelve moeten onderwerpen, op de boete van f 2.— als vooren.

Art. 15. Eindelijk zal het Kolven volgens gewoonte worden gespeeld; en ingevalle van verschil, zal men zich gedragen, overeenkomstig de volgende Ordonnantie.

Ordonnantie op het Kolven.

Art. 16. Men zal ieder partij vijf streepjes uitspeelen, en zo dra men 5 streepjes gewonnen heeft, van de partij af zijn. Hij die in de partij geen vijf streepjes uitdoet is de verliezer.

Art. 17. Met 2 of 3 Ballen spelende, zal men alles doorkolven, en de beide stukken moeten voldoen.

Met 4 Ballen spelende, zal men naar goedvinden, al, of niet, kunnen doorkolven, te weten, indien 'er maar een of 2 Ballen raak zijn, doch indien 'er 3 of 4 Ballen raak zijn, zal men moeten doorspeelen.

Met 5 Ballen spelende, dan zullen alle raakballen opgebroken worden, zo dra 'er een Bal mis is met den uitslag.

Art. 18. Ieder streepje word gewonnen, door beide stukken in de minste slagen te voldoen.

De meeting van getrokken Ballen zal geschieden van het schot, indien de Ballen achter de beneden paal leggen, doch voor of bezijden dezelve leggende, van de trekpaal af.

Voorts zal men het streepje verliezen, door met de Kolf aan 't stuk te slaan, door alle alleen mis te zijn, met de eerste slag, (in een ploeg met 5 Ballen spelende), of met de tweede slag, (in een ploeg met 4 of 5 Ballen spelende).

Door het houden of opbreken van een getrokken Bal, voor het trekstuk, als mede ingeval dezelve door een sleutel, pijpje, of iets anders, aangeroord en van zijn plaats gebracht word. Door het opbreken of tegen houden van de eigen speel-bal.

Door een Bal in den loop te helpen, hetzij met kloppen of stooten, of iets te verrichten, dat den loop der Bal zoude schijnen te bevorderen, of te hinderen.

Door het nakolven, of onnodig slaan op een paal of op het schot, terwijl anderen nog om het streepje spelen.

En eindelijk door een Bal uit de Baan te spelen.

Art. 19. Het bij ongeluk houden van een getrokken Bal, agter het trekstuk, zal worden geëxcuseert, aan hem welke niet van de partij af is; maar allen, die van de partij af zijn, zullen uit de Baan moeten gaan, of de partij moeten aanneemen, zo dra dezelve een getrokken Bal, voor of agter het trekstuk, komen te houden.

Art. 20. Geen uitgeslagen Bal gehouden wordende, zal herslagen kunnen worden: doch zulks agter de paal gebeurende, dan zal men, herslagende, de paal van vooren niet moogen raaken. In beide gevallen zal hij, die slaan moet, een vrije slag mogen neemen.

Art. 21. Bij het doorkolven zullen de raakballen, die het verste naar boven liggen, het eerst worden gespeeld. In dit geval zal een raakbal, welke door een andere Bal gehinderd word, niet verlegd mogen worden.

De Bal, welke hinderd, mag alleen opgebroken worden,

indien men hard slaan wil, of indien 'er geen twee voet ruimte tusschen beiden is.

Ook zal een doortespeelen raakbal, welke tegen het voorste deel der paal legd, moeten blijven leggen: men zal de Kolf daar agter mogen zetten, en dan moeten slaan, en niet mogen sleepen of schuiven.

De kortst bij het benedenstuk leggende Ballen zullen het eerst gespeeld, en aldaar geen Ballen opgebrooken worden, of dezelve moeten hinderlijk zijn aan hem, die den slag moet volbrengen.

Bij noodzaakelijke opbreeking zal hij, welks Bal het eerst opgebrooken word, de nader hebben, en het laatst zijn slag volbrengen.

Indien een doorgespeelde raakbal een andere Bal weg-speeld, dan zal de medegenomen Bal weder op zijn plaats geleege worden, doch de eerstgemelde moeten blijven, daar dezelve dan zal komen te leggen. Indien een Bal door een andere Bal word medegenomen, of agter in gespeeld, dan zullen beide blijven, daar dezelve als dan zullen komen te leggen. Indien een opgeslagen Bal voor de paal gehouden word, dan zal men dezelve mogen her-slaan, doch voor reekening van den speeler, het zij dezelve dan raak of mis mogt zijn.

Indien een bal tot over de helvt der Baan is medegenomen, dan zal men dezelve bij de trekpaal mogen leggen, mits hard slaande, en door misslag, het streepje verliezende.

Een opgeslagen Bal agter het trekstuk gehouden wordende, zal men een vrije trekslag mogen neemen.

Art. 22. Men zal nimmer zijn eigen of eens anders Bal mogen verleggen, of een vrije slag mogen nemen, als met goedvinden van hun, tegen welke men speeld, of overeenkomstig dè Wet.

Alle trekballen zullen opgenomen en geteekend moeten

worden. Indien een getrokken Bal komt te leggen op de plaats, daar een nog te trekken Bal leggen moest, dan zal deeze laatste een voet daar van, vlak agter dezelve, naar het trekstuk gerekend, mogen gelegd worden.

Indien getrokken Ballen bij meeting bevonden worden gelijk te leggen, dan zal men weder hertrekken, en daar toe een vrije slag mogen nemen.

Art. 23. Men zal nimmer voor de paal mogen uitslaan, en niet verder dan 2 voet van het stuk mogen doorhaalen of stooten, ook zal zulks van voor de paal niet mogen geschieden.

Om ieder stuk zal een halve circul van 2 voet worden gemaakt, de Ballen op dezelve rustende, worden binnen gerekend.

Een Bal onder een der zij-rabatten leggende, zal niet meer als één voet daar van afgelegd mogen worden. Agter de boven- en benedenpaalen zullen dezelve, volgens een gemaakte streep, twee voet van de rabatten gelegd mogen worden.

Een Bal rabatteerende, zal met het stuk gelijk geleege worden; aan de trek zal men dezelve, met de paal te voldoen, gewonnen hebben.

Iemand boven op de Bal, of geheel over dezelve heen staande, word gerekend zijn slag volbragt te hebben.

Art. 24. Het raak of mis oordeelen van een Bal, staat ter decisie van den speeler; doch bij verschil hier over, van hun, die dezelve gezien hebben, en zo mogelijk aan neutraal zijnde personen.

In de overdekte Baan zal een vooraf schoon gemaakte paal zulks kunnen decideeren.

Art. 25. Alle voorvallen, welke door deeze Wet niet kunnen worden gedecideert, zullen beslist en afgedaan worden bij meerderheid van personen, welke tot de partij

behooren, ~~en~~ hier mede zal ieder van hun genoeg moeten neemen.

Aldus gearresteert op een extra Ordinair beschreeven Vergadering, gehouden in Bloemenburg, den 13 Julij 1799.

In kennisse van mij

(get.) P. LOHR,
Secretaris.

b. REGLEMENT OP HET KOLVEN

in de Kolsocieteit „de Prins van Oranje” te Goes
1855—1886. ¹⁾

Art. 1. Het Kolfspel wordt gespeeld met 2 tot en met 12 personen; en wel om een zeker getal punten, welke men, vóór dat het Spel begint, onderling bepaalt. Hij, die de eerste partij verliest, is Secretaris, gedurende het geheele Spel.

Wanneer het Spel een aanvang heeft genomen of reeds eenigen tijd is gespeeld, is hij, die verlangt mede te spelen, verplicht, aan te nemen de volgende markjes:

van af	3	een	markje
”	”	6	twee markjes
”	”	9	drie ”
”	”	12	vier ”

zullende alleen de spelers aan den bovenpaal in aanmerking komen.

Personen een nieuw Spel willende beginnen, met oogmerk om de reeds begonnen spelers te doen eindigen, kunnen zulks niet doen, dan nadat er zoo veel partijen

¹⁾ Het zoogenaamde ouderwetsche spel (het spel om streepjes), dat nu nog hier en daar wordt gespeeld.

zijn gespeeld, als er spelende personen zijn, en dan nog met het regt aan de zijde van de helft der minst verliezende spelers, om met die aangekomene personen mede te spelen.

Loopende bal Spel.

Art. 2. Loopende Bal Spel wordt gespeeld met 2 tot 6 personen, op de volgende wijze :

1°. Met 2 spelende, begint men van den boven- naar den benedenpaal uit te spelen ; geen van beiden opspelende, speelt de persoon, die het dichtst bij denzelfven ligt, eerst ; een van beiden opspelende, speelt hij, die op is, dadelijk naar den bovenpaal, en beiden opspelende, hij die het verst van het achterschot verwijderd ligt ; beide spelers nu naar den bovenpaal spelende, tracht ieder dien paal te raken, om met dien slag deszelfs bal het verst van dien paal verwijderd te krijgen, om het punt te winnen ; echter over de middellijn komende, wint het de bal, welke het dichtst bij het benedenschot ligt ; dit punt is eerst dan gewonnen door hem, die de beide palen voldaan heeft.

2°. Met 3 personen spelende, moet hetzelfde worden opgevolgd, als in de vorige Alinea is gezegd, met die verandering, dat alsdan door twee spelenden, de beide palen moeten worden voldaan, alvorens het punt kan beschouwd worden, gewonnen te zijn.

3°. Met 4 personen spelende, en van dezelve een of twee den benedenpaal rakende, zijn die winners van dat punt, terwijl de 2 of 3 niet opgespeeld hebbende, door spelen, zoo als in Alinea 1 is gemeld ; zijn er 3 op, dan spelen deze door naar den bovenpaal, terwijl de niet opgespeeld hebbende persoon den benedenpaal nog moet voldoen ; denzelfven voldaan hebbende, speelt men gelijk door naar den bovenpaal, op de wijze als van 2 spelende personen is gezegd.

Wanneer de 4 spelers allen opspelen, speelt ieder op zijne beurt dóór naar den bovenpaal, insgelijks met inachtneming, hetgeen in Alinea 1 is gezegd.

Bij den tweeden slag op den benedenpaal één mis spelende, verliest het punt; twee, drie of vier mis spelende, trekken die mis spelenden van den bovenpaal, wie er verliezer is van het punt.

De spelers den benedenpaal voldaan hebbende, speelt de vroeger eerst naar den bovenpaal, het zij of op, of op een goeden bal, hebbende hij of zij het regt, wanneer zij de nader hebben van hem of hen, en alzoo in den ring van den bovenpaal liggen, om hunnen bal te rapen, wanneer de vroeger niet opgespeeld is. Zij, die den bovenpaal tweemaal mis spelen, moeten trekken even als vroeger is bepaald.

4°. Met 5 spelers is alles van toepassing als in Alinea 3; met uitzondering, dat hij, wiens bal het naast bij den benedenpaal ligt, winner van het punt is, met uitzondering van opgespeelde ballen.

De verliezer van dit Spel rust eene partij.

5°. Met 6 spelende blijft alles als in Alinea 4, met uitzondering dat de twee dichtst bij den benedenpaal liggende, rapen, zoo er geen opgespeeld zijn. De eerste winner en verliezer van dat Spel rust eene partij.

Door eerste winner wordt verstaan de dichtst bij den liggenden raper, of hij die op den benedenpaal gespeeld hebbende, het verst van het benedenschot ligt: of op den bovenpaal spelende het verst daarvan af ligt, even als in Alinea 1 is bepaald, namelijk, zoo die geen punt verloren heeft.

Maat Kolven.

Art. 3. Het Maat Kolven wordt gespeeld met 6 tot 12 personen, die allen trekken naar het beneden schot, ten einde keuze te hebben om, of boven, of beneden te zijn. Met 6 spelenden is alles van toepassing als met 3 personen.

Met	7	en	8	als	met	4,
"	9	"	10	"	"	5,
"	11	"	12	"	"	6,

hiervoren in art. 2 omschreven.

Een oneven getal personen spelende, speelt er één voor dubbelman, wordende hij echter maar als één persoon, zoowel in winst als verlies, beschouwd.

Algemeene Bepalingen.

Art. 4. Bij het uitslaan mag men zijnen bal niet vóór den bovenpaal leggen.

Art. 5. Een bal, niet naar genoegen des spelers uitgeslagen zijnde, moet vóór de middellijn teruggehaald worden.

Art. 6. Wanneer aan den benedenpaal een bal opgespeeld is, zoo is een der spelers verplicht dien te rapen, als er twee zijn mis gespeeld, ten einde niet hinderlijk te zijn voor de volgende spelers; twee of drie mis gespeeld zijnde, mogen de volgende opgespeelde geweerd worden; mogt echter het geval plaats hebben, dat de bal op een' niet in tijds geraapt bal loopt, heeft hij het regt om zijnen bal over te spelen, doch mag alsdan den paal niet raken vóór hij het schot geraakt heeft.

Art. 7. Wanneer, bij het uitspelen, de ballen aan den benedenpaal op elkander loopen, moet men zich derzelve loop getroosten.

Art. 8. Indien aan den benedenpaal één of meer ballen, het zij die al of niet zijn opgespeeld, hinderlijk zijn aan den speler, heeft hij het regt die weg te nemen, na alvorens een teeken gesteld te hebben ter plaatse, waar die bal of ballen gelegen hebben.

Art. 9. Wanneer een bal tegen het schot is liggende, mag de speler dien 4 palm van het schot, of wanneer er

een band in de baan is, op het uiterste van den band leggen, men is niet te min gehouden, een been in de baan te zetten.

Art. 10. Wordt men door het opspelen aan den benedenpaal mede genomen tot over de middellijn, zoo heeft men het regt dien bal nevens de bovenpaal te leggen ten einde een frisschen slag te kunnen nemen.

Art. 11. In twijfelachtige spellen wordt een bal niet voor op gehouden, indien de paal niet eerst is schoon gemaakt.

Art. 12. In geval men achter den benedenpaal ligt, (na alvorens dien paal voldaan te hebben), en men alzoo naar den bovenpaal bij- of opspeelt, en in dien slag andermaal de benedenpaal raakt, heeft de speler het regt over te spelen, maar is verplicht eerst het bovenschot te raken, vóór dat de slag op den bovenpaal zal geldig zijn.

Art. 13. Een opgespeelde bal vóór of achter tegen den benedenpaal liggenden mag 3 palm of 1 voet achter dien paal gelegd worden, om in den vorm van een' driehoek naar boven te spelen; deze, en alle ballen, te stil gespeeld zijnde, zoodat men het bovenschot niet bereikt, moet de speler over spelen; bij den tweeden uitslag mag hij echter den paal niet raken, dan na het schot geraakt te hebben.

Art. 14. Wanneer men naar den bovenpaal speelt, en de opgespeelde ballen hinderlijk liggen, is men verplicht, die op verzoek van den speler op te nemen, vermits de speler anders het regt heeft over te spelen.

Art. 15. De hinderlijke ballen aan den bovenpaal moeten op verzoek van den speler opgenomen worden, even als in art. 14 van den benedenpaal is omschreven; met uitzondering van een opgespeelde bal, welke verliezer is van den vroeger gespeelden bal, die niet mag worden op-

genomen; want deze door den speler geraakt wordende, alvorens hij den paal heeft geraakt, verliest.

Art. 16. Indien aan den bovenpaal een der ballen is mis gespeeld, en de volgende speler, den paal voldoende, zoo heeft de daarop volgende speler het regt, dien opgespeelden bal te houden, ten einde zijn bal onder dien slag niet worde medegenomen.

Art. 17. Het op den paal zetten, wordt dan alleen toegestaan, wanneer al de medespelenden, uitgenomen de opgespeelde, die in dat geval raapt, daarin toestemmen, in welk geval de speler, welke geenen slag heeft, zijn bal zoodanig legt, dat hij behoorlijk slaan kan.

Indien er meer dan één bal achter den paal ligt, zijn de spelers verplicht, wanneer zij snijdende naar beneden willen spelen, zulks vooraf te bepalen, waarin ook door al de spelenden moet worden toegestemd, de opgespeelden, die ook hierin geene stem hebben, hebben het regt om te rapen.

Art. 18. Bij het afspelen aan den bovenpaal vermag men niet te spelen, voordat de bal van den vorigen speler stil ligt.

Het Trekken.

Art. 19. Het trekken geschiedt van af den bovenpaal; men moet zijnen bal in den kleinen ring leggen en niet achter den paal. Hij die het digtst bij den bovenpaal blijft, of den paal mist, is verliezer van het punt.

Straf-Bepalingen.

Art. 20. In de na te noemen gevallen verliest men één punt, te weten:

- a. Hij, die een' bal vóór den boven- of benedenpaal houdt.
- b. Hij, die bij het slaan met den kolf, den paal, waarop hij speelt, raakt, of zoogenaamd kolf aan stek slaat.

- c. Hij, die een' bal buiten de baan slaat.
- d. Hij, die zijnen bal verder dan voor de middellijn terug haalt.
- e. Hij, die naar den bovenpaal speelt en op den bal van zijnen voorman loopt, welke niet stil ligt.
- f. Hij, die eenen aan den bovenpaal opgespeelden bal bij het uitslaan, met deszelfs bal of kolf raakt, vóór dat hij den paal geraakt heeft.

Art. 21. In het maatspelen deelt de maat in genoemde straffen, zoo wel boven als beneden.

Art. 22. Dit Reglement moet door ieder kolver worden nageleefd. In vaste gezelschappen, wordt de handhaving opgedragen aan den Koning of Prins van dit spel, om welke betrekkingen eenmaal in het jaar wordt gespeeld, en welke rang hebbende kolvers met een onderscheidings-teeken worden versierd.

c. NEDERLANDSCHE KOLFBOND.

Statuten.

(Opgenomen in de Staatscourant van 21 April 1898, No. 34).

No. 201.

VEREENIGING : „de Nederlandsche Kolfbond” te Haarlem. ¹⁾

Naam.

Art. 1. De vereeniging draagt den naam van „de Nederlandsche Kolfbond”. Zij is gevestigd te Haarlem en wordt aangegaan voor den tijd van negen en twintig achtereenvolgende jaren.

Het tijdvak wordt gerekend te zijn ingegaan 13 Mei 1885.

¹⁾ Verkorting : N. K. B.

Doel of strekking.

Art. 2. De vereeniging stelt zich ten doel de beoefening van het kolfspel in Nederland te bevorderen en vriendschap aan te kweeken tusschen de kolvers onderling:

- a. door het houden van vergaderingen;
- b. door het houden van wedstrijden.

Art. 3. Het vereenigingsjaar vangt aan op den eersten Januari.

Van de leden.

Art. 4. De vereeniging bestaat uit gewone leden, buitengewone leden en eereleden.

Gewone leden zijn zij, die tevens lid zijn van eene kolfclub of vereeniging met of zonder motto, waarvan de leden zich allen hebben laten inschrijven als bondsleden.

Buitengewone leden zijn zij, die geen lid zijn van eene bestaande kolfclub.

Tot gewone en buitengewone leden worden aangenomen zij, die zich met het doel van den bond vereenigen, na schriftelijke mededeeling aan het bestuur. Het lidmaatschap wordt verloren door schriftelijke opzegging aan het bestuur der vereeniging.

Eereleden zijn zij die zich verdienstelijk hebben gemaakt.

Zij worden op voordracht van het hoofdbestuur door de algemeene vergadering benoemd met $\frac{2}{3}$ der uitgebrachte stemmen.

Van het hoofdbestuur.

Art. 5. Het hoofdbestuur bestaat uit vijftien leden, waarvan één voorzitter, één vice-voorzitter, één secretaris, één 2de secretaris en één penningmeester.

De leden van het hoofdbestuur worden steeds gekozen door en uit de gewone en buitengewone leden der vereeniging.

De wijze van hunne verkiezing en aftreding wordt bij huishoudelijk reglement vastgesteld.

Art. 6. Het hoofdbestuur vertegenwoordigt de vereeniging zoo in als buiten rechten.

Het is belast met het beheer van al hetgeen tot de vereeniging behoort, met de behartiging harer belangen en met de handhaving der orde.

Van de vergaderingen.

Art. 7. Jaarlijks in de maand September wordt in eene algemeene vergadering rekening en verantwoording gedaan van de in het afgelopen jaar gedane ontvangsten en uitgaven.

De verder te houden vergaderingen worden bij huishoudelijk reglement bepaald.

Art. 8. In de vergaderingen wordt besloten bij volstrekte meerderheid der aanwezige leden.

Bij staking der stemmen geschiedt eene nieuwe stemming in de eerstvolgende vergadering.

Bij staking ten tweede male beslist het lot.

Wijzigingen.

Art. 9. In deze statuten kunnen geene wijzigingen worden gebracht, dan met goedkeuring van twee derden der op eene daartoe belegde algemeene vergadering aanwezige leden.

Verandering der statuten zal steeds aan de Koninklijke goedkeuring worden onderworpen en vóór dat deze verkregen is geene kracht hebben.

Slotbepaling.

Art. 10. De jaarlijksche contributie en verdere verplichtingen der leden en alle andere bepalingen, betrekking

hebbende op de inrichting en het beheer der vereeniging, worden vastgesteld bij afzonderlijk huishoudelijk reglement.

Art. 11. In geval van ontbinding der vereeniging zullen hare bezittingen worden verdeeld onder de gewone en buitengewone leden, met inachtneming van het bepaalde bij art. 1702 van het Burgerlijk Wetboek.

Art. 12. Het huishoudelijk en het afzonderlijk huishoudelijk reglement, waarvan in deze statuten gesproken wordt, mogen geene bepalingen bevatten strijdende met deze statuten.

Het Hoofdbestuur van den Nederl. Kolfbond:

H. F. VAN THIEL, *Voorzitter*, Haarlem.
 A. P. L. SPUIJBROEK, *Secretaris*, Almelo.
 R. J. VOS, *Penningmeester*, Bolsward.
 G. DE GROOT Jz., Alkmaar.
 M. J. VINCENT, Schiedam.
 C. W. EISMA, Bolsward.
 Dr. G. C. VAN BALEN BLANKEN Jr., Spanbroek.
 K. VALENTIJN, Oosthuizen.
 F. Q. C. DEN HOLLANDER, Goes.
 A. LINDHOUT, Goes.
 Dr. C. W. VRENDENBERG, Koog aan de Zaan.
 P. M. C. HOEK, Wageningen.
 TH. KLEIJHEEG, Schiedam.

Goedgekeurd bij Koninklijk besluit dd. 6 April 1898 no. 34.

Mij bekend,
De Minister van Justitie,
 CORT V. D. LINDEN.

Ongewijzigd, Utrecht den 1sten Januari 1909.

De Secretaris,
 A. P. L. SPUIJBROEK.

Huishoudelijk Reglement.

Van de leden.

Art. 1. Kolf liefhebbers, die zich daartoe aanmelden, kunnen leden van den bond worden.

Art. 2. De contributie der gewone leden, aangesloten bij eene Kolfclub, wordt gezamenlijk ad f 10 betaald door bemiddeling van den penningmeester van die club. De contributie der buitengewone leden bedraagt f 2.50.

Art. 3. Tot eereleden van den bond kunnen worden benoemd zij, die zich verdienstelijk hebben gemaakt bij den bond.

Zij worden op voordracht van het hoofdbestuur, door de algemeene vergadering benoemd met minstens $\frac{2}{3}$ der uitgebrachte stemmen.

Van de geldmiddelen.

Art. 4. De penningmeester beschikt in het begin van ieder jaar per kwitantie over de contributies.

Zij, die de kwitantie om een of andere redenen weigeren, kunnen de gelden aan den penningmeester overmaken.

Zij, die op den 1 September nog niet hebben betaald, worden als lid geschrapt.

Art. 5. De geldmiddelen van den bond bestaan uit de contributies der leden, schenkingen, erfstellingen, legaten en toevallige baten.

Van het hoofdbestuur.

Art. 6. Het hoofdbestuur van den bond zal bestaan uit

15 leden, uit en door de bondsleden verkozen, verdeeld als volgt:

- 5 uit Noord-Holland.
- 3 uit Zuid-Holland.
- 2 uit Friesland.
- 2 uit Zeeland.
- 2 uit Utrecht.
- 1 uit de buitengewone leden.

Eén van hen is voorzitter, één vice-voorzitter, één secretaris, één 2e secretaris en één penningmeester.

Zij regelen de betrekkingen onderling.

Elk jaar treedt een vierde deel der bestuursleden af en wel 3, 4, 4, 4, volgens een bij loting vastgestelden rooster.

Van de vergaderingen.

Art. 7. De algemeene vergadering van den bond zal in den regel worden gehouden den 2en Maandag in September, des middags ten 2 ure.

In deze vergadering zullen:

- a. de notulen der vorige algemeene vergadering worden gelezen en vastgesteld;
- b. de rekening en verantwoording van den penningmeester, na voorlezing, worden nagezien en vastgesteld;
- c. verkiezing van hoofdbestuurders plaats hebben;
- d. alle punten worden behandeld, die op den beschrijvingsbrief voorkomen.

Art. 8. De leden van den bond hebben het recht voorstellen te doen, ter behandeling in de eerstvolgende algemeene vergadering, mits deze voorstellen vóór den 1en Juli bij den secretaris van den bond zijn ingekomen.

Art. 9. De bondsleden ontvangen, minstens 3 weken vóór den wedstrijd, den beschrijvingsbrief der op de Algemeene Vergadering te behandelen punten.

Art. 10. **Amendementen** op de (op den beschrijvingsbrief voorkomende) punten van behandeling, moeten schriftelijk, minstens 8 dagen vóór de algemeene vergadering, bij den secretaris worden ingediend. Van deze schriftelijke indiening is het hoofdbestuur vrijgesteld.

Art. 11. Het hoofdbestuur kan buitengewone vergaderingen beleggen, met opgave (minstens 8 dagen te voren) aan de leden van de te behandelen onderwerpen.

Art. 12. De stemmingen over personen geschieden schriftelijk, over zaken mondeling.

Bij de stemmingen worden namens elke vertegenwoordigde club 2 stemmen uitgebracht.

Van de wedstrijden.

Art. 13. Zoo mogelijk zal jaarlijks van wege den bond een Nationale of Internationale kolfwedstrijd worden gehouden. Deze wedstrijd zal alsdan, bij voorkeur, plaats hebben den 2en Maandag in de maand September, met den vorigen Zondag en den volgenden Dinsdag. Alle leden kunnen aan dien wedstrijd deelnemen.

Art. 14. De wedstrijden zullen worden gehouden in de lokalen waar kolfclubs of vereenigingen gevestigd zijn, wier leden lid van den bond zijn. Het hoofdbestuur beslist of baan en lokaliteit voor den wedstrijd geschikt zijn. In buitengewone gevallen kan het hoofdbestuur eene andere plaats bepalen.

Art. 15. De regeling van den wedstrijd geschiedt door het hoofdbestuur in overleg met de club of vereeniging, die voor den wedstrijd is aangewezen.

Art. 16. De plaats, waar de wedstrijd zal worden gehouden, wordt bepaald door den (naar vroegere loting)

opgemaakten rooster. Kolfclubs, wier leden intusschen tot den bond zijn toegetreden, worden op dien rooster naar volgorde geplaatst.

Art. 17. De club, die aan de beurt is en aanneemt den bond te ontvangen, doch den wedstrijd niet doet houden, betaalt f 20 aan de bondskas en is verplicht daarvan, minstens 3 maanden vóór den dag van den wedstrijd, kennis te geven aan den secretaris van den bond.

Art. 18. Jaarlijks worden uitgelooft medailles en prijzen; de Bond verstrekt de medailles.

Deze bestaan uit:

- a. 1 groote verguld zilveren medaille, 3 kleine zilveren medailles voor gom-ballen.
- b. 1 groote verguld zilveren medaille, 3 kleine zilveren medailles voor sajët-ballen.
- c. 1 groote bronzen medaille, 3 kleine bronzen medailles voor gom-ballen.
- d. 1 groote bronzen medaille, 3 kleine bronzen medailles voor sajët-ballen.
- e. 1 groote zilveren medaille als 1ⁿ prijs voor den personeelen wedstrijd.
- f. 1 kleine zilveren medaille als juniore-prijs.

Junior is hij, die te voren geen lid van een bondsclub geweest zijnde, in het loopende jaar tot een bij den Bond behorende club is toegetreden.

De secretarissen van de aangesloten clubs zijn verplicht, den algemeenen secretaris jaarlijks mede te deelen, wie van hun club als junior meespeelt.

De onder c en d genoemde medailles worden slechts uitgereikt, indien in elke afdeeling door *minstens* 6 clubs meegespeeld wordt.

De prijzen komen voor rekening van de club of vereniging, waar de wedstrijd gehouden wordt, waartoe de bondskas eene subsidie bijdraagt van minstens f 50 en

hoogstens f 75, door het dagelijksch bestuur te regelen.

De club of vereeniging bepaalt de prijzen in overleg met het hoofdbestuur van den bond.

Art. 19. Iedere vijf jaar zal door de eerste prijswinnaars dier jaren gekampt worden om een gouden medaille.

Deze medaille wordt alleen dan uitgereikt, als het aantal punten niet lager is dan 120 (in 15 slagen).

Van geschillen.

Art. 20. Alle geschillen, welke mochten ontstaan tusschen leden der vereeniging onderling, zullen door het hoofdbestuur, en die, welke tusschen leden en het hoofdbestuur rijzen, worden beslist door vijf leden, uit de vergadering bij meerderheid van stemmen gekozen. Deze bepaling geldt alleen voor die geschillen, welke voor eene scheidsrechterlijke beslissing vatbaar zijn.

Van ontbinding.

Art. 21. De bond kan ten allen tijde worden ontbonden, indien daartoe besloten wordt met $\frac{2}{3}$ der, op eene daartoe belegde algemeene vergadering, aanwezige leden.

Goedgekeurd in de Algemeene Vergadering, gehouden te Krommenie den 26sten September 1898 en gewijzigd in de Algemeene Vergaderingen te Haarlem den 10den September 1900 en te Koog aan de Zaan den 8sten September 1902.

Het Hoofdbestuur van den Ned. Kolfbond.

d. REGLEMENT VOOR HET KOLFSPEL,
waarnaar gespeeld moet worden bij de Nationale Kolfwed-
strijden, die vanwege den Nederlandschen Kolfbond
gehouden worden. ¹⁾

Art. 1. De regeling wordt overgelaten aan het Hoofd-
bestuur en het Bestuur der Kolfclub.

Art. 2. Men kan spelen met zoodanige kolven en ballen
als men verkiest.

Art. 3. Er wordt om punten gespeeld en wel 3 seriën
elk van 5 slagen.

Art. 4. Na afloop der twee eerste seriën zullen de 10
spelers, die de meeste punten hebben geslagen, het eerst
in de baan komen om de derde serie te slaan.

Wanneer dat geschied is, zullen alleen die spelers de
derde serie mogen meedoen, welke nog kans hebben een
gelijk aantal punten te behalen als diegene van genoemde
tien spelers, welke de minste punten heeft behaald.

Hiervan zijn uitgezonderd de korpsspelers, die alle drie
seriën zullen moeten spelen.

Voor het slaan van de laatste serie van den korpswed-
strijd komt het hoogste korps het eerst in de baan.

Art. 5. Die „kolf aan 't stuk” slaat krijgt voor dien slag
een nul.

Art. 6. Doorhalen is niet geoorloofd, evenmin rabatteeren.

Art. 7. Raakt de bal bij den opslag den benedenpaal
zoo dun, dat hij achter de rechte lijn, door dien paal

¹⁾ Het puntenspel, in 1883 voor het eerst te Gouda ingevoerd.

getrokken, komt, dan moet de speler zijn trekslag doen van een willekeurig punt dezer lijn.

Wanneer de bal binnen den kleinen ring om den paal ligt, dan wordt de bal door den Keurmeester op den ring gelegd, volgens eene lijn, gaande door middelpunt van paal en bal.

Evenzoo geschiedt, als de bal ligt buiten den grooten ring en achter de dwarsstreep over de baan. De bal wordt dan op den grooten ring gelegd. Ligt de bal tusschen de palen buiten het speelveld, dan wordt de bal volgens eene richting, loodrecht staande op de lijn die de palen verbindt, gelegd op de streep, aangevende den buitenomtrek van het speelveld.

Wanneer de speler niet goed kan slaan, doordat de streep van het speelveld te dicht bij het zijrabat loopt, dan mag de bal in de aangegeven richting verder de baan worden ingelegd.

Art. 8. Niemand mag den bal naloopen, om te beoordeelen welk aantal punten hij behaald heeft.

Art. 9. Niemand mag bij den uitslag den bal naloopen, om hem terug te halen of een tweeden slag te geven. Hij die deze bepaling schendt, bekomt voor dat streepje een nul.

Wanneer de bal uit de baan springt, bekomt men eveneens een nul.

Art. 10. Wanneer de kolver zijn eigen bal keert, krijgt de bal plaats op het punt waar hij gekeerd is, volgens aanwijzing van den keurmeester.

Wanneer de bal door een ander gekeerd wordt, krijgt hij eene plaats, aan te wijzen door de dienstdoende commissie, of wordt daarvoor het aantal punten genoteerd, dat de commissie billijk acht, tenzij de speler wil overslaan.

Art. 11. Er mogen geen andere personen in de baan zijn, dan de spelers en de keurmeesters.

Art. 12. Alleen voor de eerste serie wordt een proefslag toegestaan.

Art. 13. Hij, wiens bal bij den uit- of opslag den paal raakt, heeft een vrijen bal.

Art. 14. Wanneer de bal bij den trekslag den benedenpaal raakt, heeft de speler aanspraak op minstens zeven punten, tenzij hij wil overslaan.

Bij den trekslag mag zoowel de boven- als de benedenpaal gesneden worden.

Art. 15. Twee of meer personen, die voor een prijs in aanmerking komen, een gelijk aantal punten behalende, spelen drie slagen over; alsdan wederom een gelijk aantal punten behalende, spelen zij twee slagen; daarna beslist het lot.

Art. 16. Raakt de zijde van den bal een der getrokken lijnen (of hangt de bal over een der getrokken lijnen) dan geldt het aantal punten van het meest tellende vlak.

Art. 17. In niet voorziene gevallen beslist het diensthebbende lid van het Hoofdbestuur, in overleg met den dienstdoenden keurmeester.

V. HET TEGENWOORDIGE HOOFDBESTUUR VAN DEN N. K. B.

Op 1 Januari 1909 was het Hoofdbestuur van den Nederlandschen Kolfbond samengesteld als volgt:

De HH. DR. C. W. VRENDENBERG, Voorz., te Koog a/d Zaan.
A. P. L. SPUJIBROEK, 1° Secretaris, te Utrecht,
(Oudwijkerlaan 18).

R. J. Vos, Penningmeester, te Bolsward.

C. F. H. KLOKKE, Vice-Voorzitter, te Utrecht.

F. Q. C. DEN HOLLANDER, 2° Secretaris, te Goes.

DR. G. C. VAN BALEN BLANKEN, te Spanbroek.

C. W. EISMA, te Bolsward.

K. VALENTIJN, te Oosthuizen.

J. HALFF, te Alkmaar.

C. BYPOST, te Dirkshorn.

J. N. v. D. WEIDEN Lz., te Haarlem.

J. A. VERHOEFF, te Gouda.

TH. R. LUNENBURG, te Goes.

DR. P. DE BOER, te Gouda.

TH. STRAVER, te Montfoort.

VI. BAANLEGGERS EN FABRIKANTEN VAN KOLVEN EN BALLEEN.

Kolfbaanleggers:

De Delftsche Cementfabriek te *Delft*.
 MARTENS & BRUGGEMAN te *Haarlem*.
 BAKKER te *Alkmaar*.
 J. LANDZAAT te *Utrecht* (Oude Kamp 19).
 P. J. STRIEN te *Lopik*.
 De Betonfabriek „Voorwaarts” te N. Niedorp.

Adres voor kolven:

J. W. F. SCHWARTZ te *Haarlem*, Spaarnwouderstraat 142.
 à f 10,— per stuk.

Adressen voor kolfballen:

a. gummiballen:

1. Gebrs. MERENS, fabrikanten in caoutchouc-artikelen, Spaarne, *Haarlem* (in twee soorten, „snelle” en „langzame” ± 12 cM. in diameter)
 à f 14,50 per stuk.

2. B. F. KRANTZ & Co., *Rotterdam* (Leuvehaven).

	1e kwaliteit.	2e kwaliteit.
diam.: 102 mM.	f 6,—	f 4,—
120 "	" 9,50	" 6,50
127 "	" 11,25	" 7,75

3. BARENDS, *Amsterdam*.

De gummi-ballen van Gebrs. MERENS worden desverlangd op proef gezonden. Deze zijn proef-ondervindelijk goed gebleken. Over de ballen van de firma KRANTZ kan ik niet oordeelen.

b. sajetten-ballen:

M. L. VAN DER LAAR, behanger, Markt, *Gouda*.
± f 6,— à f 8,— per stuk.

Voor het afdraaien van gummi-ballen:

Gebrs. MERENS voornoemd en P. ZEEMAN te *Hoogwoud* (N.-H.).

